

Мирослава Козак
Ольга Корчевська

МАТЕМАТИКА

Розробки уроків

До підручника
М. Козак, О. Корчевської
«Математика. 2 клас»

Видавництво «Підручники і посібники»

Мирослава Козак, Ольга Корчевська

МАТЕМАТИКА

2 клас

Розробки уроків

До підручника

М. В. Козак, О. П. Корчевської «Математика. 2 клас»

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2019

УДК 371.321
К59

Літературне редагування *Любові Левчук*
Дизайнер обкладинки *Віталій Нехай*

Козак М.
К59   Математика. 2 клас. Розробки уроків / М. Козак, О. Корчевська. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. — 224 с.
ISBN 978-966-07-3509-5

У посібнику подано розгорнуті розробки уроків з математики для 2 класу (до підручника М. В. Козак, О. П. Корчевської) за програмою Нової української школи. Різноманітні види роботи, запропоновані в посібнику, спрямовані на розвиток математичних здібностей, формування допитливості та кмітливості учнів.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.321

ПОВТОРЕННЯ Й ПОГЛИБЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 1 КЛАСІ

Урок 1. Лічба й арифметичні дії в межах 10 (с. 3)

Мета. Дидактична. Вправляти учнів у кількісній та порядковій лічбі предметів і в додаванні та відніманні чисел у межах 10. Закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження суми та різниці (решти).

Розвивальна. Розвивати увагу, уяву. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, вміння спостерігати, робити висновки. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, малюнки на дошці для гри «Мовчанка», числові віяла, світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Вступна бесіда.

— Сподіваюся, діти, із задоволенням продовжуватимете вивчати математику. Перед вами новий підручник із цікавими завданнями. Розгорніть його на с. 2, розгляньте умовні позначення і скажіть, чи всі вони траплялися вам у 1-у класі. (Ні, з'явився новий знак «Диференційоване завдання».)

— Із завданнями, біля яких стоїть такий знак, ми ознайомимося в процесі роботи пізніше.

II. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Мовчанка».

$$\begin{array}{c} 10 \quad 7 \\ \circlearrowleft \quad \circlearrowright \\ 8 \quad + 1 \quad 5 \\ \circlearrowright \quad \circlearrowleft \\ 6 \quad 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 7 \quad 6 \\ \circlearrowleft \quad \circlearrowright \\ 9 \quad - 1 \quad 8 \\ \circlearrowright \quad \circlearrowleft \\ 4 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 \quad 7 \\ \circlearrowleft \quad \circlearrowright \\ 8 \quad - 3 \quad 3 \\ \circlearrowright \quad \circlearrowleft \\ 10 \quad 6 \end{array}$$

Учитель не коментуючи вказує указкою на число зовні круга. Учні мовчки виконують відповідну дію над указаним числом і числом у крузі. Результат дії демонструють за допомогою числового блокнота. Переможе той ряд, у якому всі учні швидко й правильно покажуть правильні результати.

2. Вправи 1 і 2.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 3. Учні розглядають перший числовий промінь і пояснюють, що від числа 9 спочатку треба відняти число, яке відповідає кількості відрізків, охоплених першою дужкою, тобто число 2, а потім число, яке відповідає кількості відрізків, охоплених другою дужкою, тобто число 5.

Учні знаходять значення цього виразу. Воно дорівнює числу 2, на яке вказує стрілка на числовому промені. Аналогічно працюють і з другим числовим променем.

2. Вправа 4 а). Учні читають задачу, відтак розказують, що відомо в її умові й про що в задачі запитується. Після цього аналізують зв'язок між даними й шуканим числами, на основі цього зв'язку вибирають дію розв'язання задачі й записують розв'язання і відповідь.

Аналогічно працюють над задачею б).

Після запису розв'язання і відповіді учні повідомляють повні відповіді.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Над завданнями вправ 1–3 учні працюють самостійно, з наступною колективною перевіркою зі світлофориками.
- Вправу 4 можна запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі.
- Задача 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Полічіть від 5 до 10; від 10 до 4; від 3 до 8.

— Назвіть:

- число, попереднє до числа 7; до числа 5;
- наступне за числом 6; за числом 8;
- суму чисел 4 і 2; 6 і 3; 4 і 5;
- різницю чисел 8 і 2; 7 і 3; 9 і 6.

Урок 2. Лічба в межах 20. Задачі на збільшення і зменшення числа (с. 4)

Мета. *Дидактична.* Повторити утворення чисел другого десятка, їх назви і порядок слідування при лічбі; вміння розв'язувати задачі на збільшення і зменшення числа на кілька одиниць.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, уміння абстрагуватися. _____

Виховна. Виховувати уважність, інтерес до вивчення математики. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою; числові віяла, світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Ніч — день». Учитель каже: «Ніч!». Учні заплющують очі й кладуть голови на парти. Учитель зачитує вираз, а учні обчислюють його значення. Відтак учитель промовляє: «День!». Учні підводять голови, викладають на числовому блокноті значення виразу і показують його.

$$10 - 6 \quad 5 + 3 \quad 4 + 4 \quad 9 - 9 \quad 4 + 6 \quad 8 + 0$$

Завдання для опитування.

Учні класу сигналізують світлофориками, чи згодні вони із відповіддю товариша.

— Які числа є «сусідами» числа 8? Числа 5? Числа 9?

— Скільки сторін у трикутника? Шестикутника?

— Число 7 збільшити на 3; число 9 зменшити на 5.

— У Раї було 3 ляльки. На день народження їй подарували 2 ляльки. Скільки всього стало ляльок у Раї?

— У вазі лежало 9 мандаринок. За обідом 4 мандаринки з'їли. Скільки мандаринок залишилося?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 1.

Учні пригадують, що пучок паличок — це 1 десяток паличок. Після цього розглядають, скільки десятків паличок й окремих паличок на кожному малюнку і називають відповідне число.

2. Вправа 4. Перше число один учень записує на дошці, решту чисел — самостійно.

3. Повторення послідовності натуральних чисел за вправами 2 і 3. Виконуючи вправу 2, учні пригадують, що знаки «<» і «>» гострим кінцем вказують на менше число.

4. Вправа 6. Учні повідомляють, яка відмінність між виразом і рівністю, з'ясовують, скільки виразів у завданні та самостійно обчислюють їх значення.

5. Вправа 5. За першим малюнком учні визначають, що спочатку на гілці сиділо 6 пташок. Якщо 2 пташки відлетіло, то пташок залишилося на гілці менше, тому в рівності буде знак «-».

Аналогічно з'ясовують, що у другій рівності треба поставити знак «+».

6. Колективна робота над вправою 7.

Учні самостійно читають і розказують, про що відомо й про що запитується у задачі. Учитель за їх розповіддю виконує короткий запис задачі:

Люба — 13 к.

Ігор — ?, на 3 к. менше

За коротким записом задачі учні повторюють, що означає число 13; число 3; дають відповідь на запитання, розміщене під задачею (стільки ж, але без 3), вибирають дію і самостійно записують розв'язання задачі та відповідь.

Аналогічно працюють над задачею 8.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Над завданнями 1–3 і 5 учні працюють самостійно, з наступною колективною перевіркою зі світлофориками.
- Вправу 4 можна запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Полічіть від 7 до 13; від 15 до 20; від 19 до 16.

— У якому числі є 1 десяток і 4 одиниці? 1 десяток і 8 одиниць? 2 десятки?

— На ставку плавало 9 гусок, а качок — на 3 менше. Скільки качок плавало на ставку?

— У Степанка 2 пожежні автомобілі, а вантажних — на 3 більше. Скільки вантажівок у Степанка?

Урок 3. Додавання і віднімання в межах 20 (с. 5)

Мета. Дидактична. Закріплювати вміння виконувати дії додавання і віднімання на основі нумерації чисел в межах 20. Вправляти учнів у читанні коротких записів задач і схем, а також у розв'язуванні задач.

Розвивальна. Розвивати вміння абстрагуватися від конкретного змісту задачі. _____

Виховна. Виховувати уважність, дбайливе ставлення до книжки. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, м'яч, «ланцюжок» для підсумку уроку. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра з м'ячем. Учитель формулює завдання або запитання і кидає учням м'яч. Учень, який спіймав м'яч, відповідає і кидає м'яч учителю.

- До 5 додати 3.
- Від 8 відняти 6.
- Як називають числа при додаванні?
- Число 10 зменшити на 7.
- 5 плюс 5.
- Як називають числа при відніманні?
- 9 мінус 4.
- Зменшуване — 10, від'ємник — 4. Чому дорівнює різниця?

Завдання для опитування.

- Скільки у числі 15 десятків і скільки одиниць?
- Скільки десятків і одиниць у числі 20?
- У якому числі 1 десяток і 7 одиниць? 1 десяток і 9 одиниць?
- Полічіть від 8 до 14; від 9 до 15.
- На столі лежало 6 блюдечок, а чашок — на 2 менше. Скільки чашок було на столі? Складіть подібну задачу з іншими числами.

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. За малюнком учні колективно складають дві рівності на додавання і дві рівності на віднімання, самостійно записують їх у зошити.

2. Колективна робота над рівностями вправи 2.

Учні повторюють, як називають числа при додаванні та відніманні. У роботі над кожною рівністю з'ясовують, який компонент є невідомим, і розказують, як його знайти.

Зразок. $\square + 7 = 17$.

— Яке число у рівності невідоме? (*Перший доданок.*) Як знайти невідомий доданок? (*Треба від суми відняти відомий доданок.*) Виконайте віднімання. ($17 - 7 = 10$.) Чому дорівнює невідомий доданок? (10 .)

3. Самостійна робота за вправою 3.

Під час перевірки вчитель уточнює, які вирази є сумами, а які — різницями. Учні зачитують значення виразів, а клас сигналізує світлофориками.

4. У роботі над вправою 4 учні читають задачу, потім переказують її зміст за коротким записом. Учитель пропонує учням розглянути схему задачі та пояснити, що означає на схемі відрізок, позначений числом 3; числом 5; знаком запитання. Після цього учні обґрунтовують вибір дії розв'язання задачі й записують самостійно розв'язання і відповідь. Усно формулюють повну відповідь.

Аналогічна робота проводиться і над вправою 5.

Над вправою 6 учні працюють в парах.

Один учень виконує першу дію, а інший слухає; потім навпаки — другу дію виконує другий учень, потім знову перший і т. д.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1–3 учні виконують самостійно, з наступною колективною перевіркою зі світлофориками.
- Вправи 4 і 5 можна запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Із рівності $10 + 3 = 13$ складіть дві рівності на віднімання.

Учні по черзі виходять до дошки і заповнюють ланцюжок.

Урок 4. Відрізки. Сантиметр. Дециметр. Переставний закон додавання (с. 6)

Мета. Дидактична. Повторити одиниці вимірювання довжини. Вправляти учнів у розв'язуванні задач. Вдосконалювати навички додавання і віднімання на основі нумерації чисел в межах 20.

Розвивальна. Розвивати увагу, увагу, вміння логічно мислити. _____

Виховна. Виховувати самостійність, уміння злагоджено працювати під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, картки для гри «Естафета», світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Естафета». Кожний ряд отримує картку з виразами (кількість виразів дорівнює кількості дітей у ряду). Кожен учень обчислює значення одного виразу і передає картку наступному. Гра починається з останньої парти. Учень, який сидить за першою партою і який знайшов значення останнього виразу, передає картку вчителю.

Перемагає ряд, який найшвидше і правильно обчислить значення всіх виразів.

I ряд		II ряд		III ряд	
$12 - 2 =$	$4 + 10 =$	$17 - 7 =$	$6 + 10 =$	$19 - 9 =$	$7 + 10 =$
$10 + 6 =$	$17 + 1 =$	$10 + 8 =$	$13 + 1 =$	$10 + 3 =$	$18 + 1 =$
$19 - 1 =$	$15 - 10 =$	$17 - 1 =$	$19 - 10 =$	$15 - 1 =$	$16 - 10 =$
$6 + 3 =$	$9 - 6 =$	$5 + 4 =$	$8 - 5 =$	$8 + 2 =$	$9 - 4 =$
$8 - 5 =$	$7 - 7 =$	$9 - 7 =$	$6 - 6 =$	$10 - 3 =$	$8 - 8 =$

Завдання для опитування.

— Яке найменше число другого десятка? Яке найбільше?

— Як називають числа при відніманні?

— В першому слові десять букв, а в другому — на 3 букви менше. Скільки букв у другому слові?

— У коробці було 10 шматочків крейди. Використали 4 шматочки. Скільки шматочків крейди залишилося?

— Для поливання дерев з бочки взяли спочатку 5 відер води, а потім ще 2 відра. Скільки всього відер води взяли з бочки?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 1.

2. Практична робота за вправою 2.

Учні повідомляють результати вимірювання довжин відрізків у сантиметрах і пояснюють, скільки це буде дециметрів і сантиметрів.

Урок 5. Порівняння виразу і числа в межах 20. Маса (с. 7)

Мета. Дидактична. Закріплювати вміння порівнювати вираз і число та число і вираз. Удосконалювати вміння визначати масу об'єкта за допомогою шалькових терезів. Вправляти учнів у розв'язуванні задач з трьома числовими даними.

Розвивальна. Розвивати прийоми розумових операцій: абстрагування і конкретизацію; логічне мислення. _____

Виховна. Виховувати кмітливість, інтерес до математики. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Знайди помилку», світлофорика. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Знайди помилку».

— Незнайко на уроках часто неуважний, тому при обчисленнях припускається помилок. Знайдіть ці помилки і виправте їх.

$1 + 0 = 10$	$10 - 0 = 1$	$2 + 8 < 10$
$17 + 1 = 19$	$16 - 10 = 6$	$10 + 9 < 18$
$18 - 1 = 8$	$13 + 1 = 12$	$9 - 3 < 8$

Учні за чергою виходять до дошки і виправляють помилки.

Завдання для опитування.

— Скільки сантиметрів у 1 дм?

— Скільки всього сантиметрів у 1 дм 5 см? У 2 дм?

— Тарас зробив 3 кораблики, а Сашко — на 2 більше. Скільки корабликів зробив Сашко?

• Складіть подібну задачу.

— Катруся з'їла 6 полуниць, а Оля — на 3 менше. Скільки полуниць з'їла Оля?

• Поміняйте у задачі слово «менше» на слово «більше» і розв'яжіть задачу.

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. Спочатку учні з'ясовують, що першим треба записати найбільше число, після цього самостійно записують ряд чисел. Після виконання вправи один учень зачитує ряд чисел, а решта дітей сигналізують світлофориками.

2. Самостійна робота за вправою 2 з наступною перевіркою.

3. Колективна робота за вправою 3.

Бесіда за першим малюнком.

— Якщо шальки терезів зрівноважені, то що можна сказати про масу печива і масу гірок, які містяться на шальках? (Маси у них однакові.)

— Яка маса гирок? ($3 \text{ кг} + 1 \text{ кг} = 4 \text{ кг}$.)

— Отже, яка маса печива? (4 кг .)

— Запишіть цю рівність у зошит.

Масу халви учні обчислюють самостійно.

4. Вправа 4. Учні читають задачу, порівнюють її короткий запис і схему. За схемою пояснюють, що означають відрізки, позначені числами 2 кг, 3 кг, 5 кг. Один учень записує розв'язання на дошці, а решта учнів — в зошитах.

5. Вправа 5. Учні розглядають схеми, з'ясовують, що за кожною схемою можна скласти 5 рівностей. Рівності записують самостійно. Під час перевірки один учень зачитує рівності, складені за першою схемою, а інший учень — за другою. Учні сигналізують світлофориками про правильність розв'язання.

6. Робота за вправою 6. Спочатку учні колективно шукають такі два числа серед даних, які в сумі дорівнюють 7. Для цього пригадують випадки складу числа 7 і з'ясовують, чи є ці випадки серед даних чисел. Для числа 7 записують такі рівності:

$$1 + 6 = 7, 3 + 4 = 7, 4 + 3 = 7, 6 + 1 = 7.$$

Аналогічно учні самостійно шукають числа, які в сумі дорівнюють 10; 9; 5 і записують відповідні рівності.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Над завданнями 1, 2, 4, 5 учні працюють самостійно, з наступною колективною перевіркою зі світлофориками.
- Вправу 3 можна запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі.
- Вправи 6, 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Учитель записує на дошці вирази і числа, які потрібно порівняти.

$9 - 7 \bigcirc 3$

$5 + 3 \bigcirc 8$

$7 \bigcirc 6 + 2$

Один учень каже, який знак треба вписати, а інші сигналізують світлофориками.

Урок 6. Нумерація в межах 100. Метр. Задачі на різницеве порівняння (с. 8)

Мета. *Дидактична.* Повторити утворення чисел в межах сотні, їх назви і порядок слідування при лічбі. Закріпити поняття «одноцифрове» і «двоцифрове» число. Повторити одиниці вимірювання довжини та співвідношення між ними. Вправляти учнів у розв'язуванні задач на різницеве порівняння.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, уміння порівнювати. _____

Виховна. Виховувати уважність, уміння працювати самостійно. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, числові блокноти, вирази на картках. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше покаже відповідь».

Учитель показує вираз, а учні на числових блокнотах викладають його значення.

$$18 - 1, 19 + 1, 15 - 10, 16 - 6, 10 + 4, 13 - 1$$

Завдання для опитування.

— У якому числі є 1 десяток і 3 одиниці? 1 дес. і 9 од.?

— Назвіть «сусідів» числа 17; числа 19; числа 10.

— Полічіть від 14 до 18; від 19 до 15; від 14 до 10.

— Маса однієї дині 3 кг, а іншої — 6 кг. Яка маса двох динь разом?

— Маса індики 7 кг, а гусака — на 3 кг менша. Яка маса гусака?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 1. Один учень називає «сусідів» числа, а інші — сигналізують світлофориками.

2. Вправа 2. Працюючи над першими двома стовпчиками, учні за чергою обґрунтовують, який знак відношення треба поставити між відповідними числами.

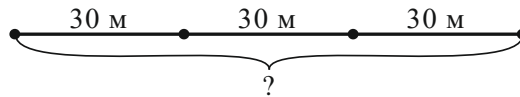
Решту стовпчиків учні виконують самостійно з наступним обґрунтуванням вибору знака відношення. Наприклад, у другому стовпчику «у числах 24 і 29 кількість десятків однакова, тому порівнюємо одиниці: $4 < 9$, тому $24 < 29$ »; «у числі 32 є 3 десятки, а у числі 40 є 4 десятки, 3 дес. $<$ 4 дес., тому $32 < 40$ ».

3. Вправа 3. Спочатку учні повідомляють, що першим слід записати найменше число, і називають його. Після цього самостійно записують ряд чисел.

4. Учні пригадують, які числа називають «одноцифровими», «двоцифровими» і самостійно виконують вправу 4.

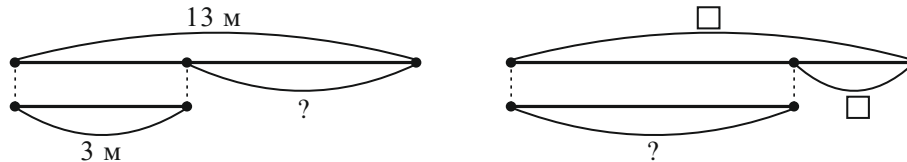
5. Вправа 5. Учні колективно пригадують співвідношення між мірами довжини та виконують записи в зошитах.

6. Вправа 6. Учні самостійно читають і переказують умову задачі, її запитання. Учитель за їх розповіддю виконує схему задачі.

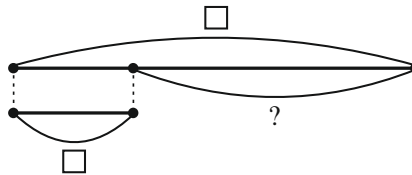
За схемою учні ще раз повторюють зміст задачі та самостійно записують її розв'язання і відповідь.

7. За малюнком вправи 7 учні складають умову задачі, а вчитель виконує її схему. Після цього учні читають, про що треба дізнатися у задачі, а вчитель позначає невідоме знаком запитання на схемі. Учні обгрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання і відповідь задачі.

8. Вправа 8. Спочатку учні складають задачу за коротким записом *a*. Учитель допомагає їм вибрати сюжет. (У задачі має йтися про те, де були ці автомашини: в дитини, на полиці тощо). Після цього вчитель креслить схему задачі, а учні вписують у схему відповідні числа, колективно обгрунтовують, якою дією треба розв'язати задачу. Самостійно записують розв'язання і відповідь.

Аналогічно працюють над коротким записом задачі *б*.

Після цього учні порівнюють розв'язання обох задач і повні відповіді.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1 і 2 — самостійно, з наступною перевіркою.
  - Вправа 3 — перший рядок колективно, другий — самостійно, з наступною перевіркою.
- Зразок:* $16 - 6 = 10$. Було 16, стало 10. Стало менше. Отже, число 6 треба відняти.
- Вправа 4 — самостійно.
  - Вправа 5 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
  - Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

- Скільки в 1 м дециметрів? Сантиметрів?
- На скільки 6 менше за 10?
- На скільки 9 см більше за 5 см?

Урок 7. Розрядний склад числа (с. 9)

Мета. Дидактична. Пригадати склад двоцифрових чисел з десятків і одиниць. Ознайомити учнів з поняттями «розряд» і «розрядні доданки». Учити записувати число у вигляді суми розрядних доданків. Вправляти учнів у розв'язуванні задач.

Розвивальна. Розвивати вміння абстрагуватися, порівнювати. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, кмітливість, уважність. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, числовий абак, світлофорики, папірчики, м'яч, картки з числами для абак, пучки-десятки. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра з м'ячем.

Учитель промовляє завдання або запитання і кидає м'яч. Відповідає той учень, який спіймав м'яч.

— Яке число є попереднім до числа 30? До числа 66? До числа 90?

— Яке число є наступним до числа 39? До числа 27? До числа 79?

— Назвіть «сусідів» числа 31; числа 50; числа 99.

— Скільки сантиметрів в одному дециметрі? В одному метрі?

— Скільки дециметрів в одному метрі?

2. Математичний диктант.

Запишіть числа:

- від 27 до 31;
- від 83 до 79.

Запишіть:

- 2 числа шостого десятка;
- найбільше двоцифрове число;
- найменше одноцифрове число.

У ході перевірки диктанту один учень зачитує числа, а решта учнів класу сигналізують світлофориками.

Завдання для опитування.

На дошці записані числа: 28, 54, 39, 60, 79, 85.

— Прочитайте числа.

— Назвіть «сусідів» кожного числа.

— Назвіть числа, у яких десятків більше, ніж одиниць.

— У якому числі цифра 8 показує кількість одиниць?

— Яке число найбільше? Найменше?

— Довжина зеленого олівця 10 см, а червоного — 7 см.

Як дізнатися, на скільки сантиметрів зелений олівець довший від червоного?

На скільки сантиметрів червоний олівець коротший від зеленого?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Учитель вивішує абак. У кишеню праворуч (де одиниці) поміщає 3 палички, а в кишеню ліворуч — 2 пучки-десятки паличок.

Бесіда.

— Скільки паличок на таблиці у кишені праворуч? (*Три.*)

Учитель викладає у кишеню під паличками картку із цифрою 3.

— Скільки пучків-десятків у кишені ліворуч? (*Два.*)

Учитель викладає у кишеню під пучками-десятками картку із цифрою 2.

— Скільки всього паличок виклали? (*2 пучки-десятки — це 20 паличок і ще 3, всього 23.*) Яке число зобразили паличками? (*23.*) То скільки десятків у числі 23? (*2.*) Кажуть, що у числі 23 є 2 одиниці другого розряду, або 20. Скільки одиниць у числі 23? (*3.*) Кажуть, що у числі 23 є 3 одиниці першого розряду.

2. Колективна робота за вправами 1 і 2. Учні розглядають, як записане число 84 у вигляді суми розрядних доданків. Коментовано записують подані числа у вигляді суми розрядних доданків (один учень працює біля дошки).

3. Вправа 3 а. Учні читають задачу, переказують її зміст, пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі.

— Як ви розумієте, що «маса кішки на 6 кг менша»? (*Це означає, що маса кішки така, як маса вівці без 6 кг.*) То якою дією слід розв'язувати задачу? (*Дією віднімання.*) Запишіть розв'язання і відповіді.

Аналогічно учні працюють над задачею 3 б. Порівнюють схеми і розв'язання обох задач.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.
  - Вправа 2 — самостійно, з наступним обґрунтуванням вибору знаку відношення.
  - Вправа 3 — учні коментують перетворення іменованих чисел і вибір знаків відношення.
  - Вправа 4 — колективно складають задачу і обґрунтовують вибір дії.
  - Вправа 5 і 6 — на домашнє завдання.
-
-
-
-
-

Підсумок уроку.

Учитель записує на дошці числа 45 і 54.

— Скільки у числі 45 одиниць першого розряду? Другого розряду? Як записати число 45 у вигляді суми розрядних доданків?

— Як записати число 54 у вигляді суми розрядних доданків?

Урок 8. Додавання і віднімання на основі нумерації в межах 100 (с. 10)

Мета. Дидактична. Вправляти учнів у додаванні та відніманні на основі нумерації чисел в межах 100. Розвивати вміння складати задачі за умовою та схемою. Закріплювати вміння записувати двоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків.

Розвивальна. Розвивати уяву, творче мислення. _____

Виховна. Виховувати кмітливість, інтерес до роботи над задачами. _____

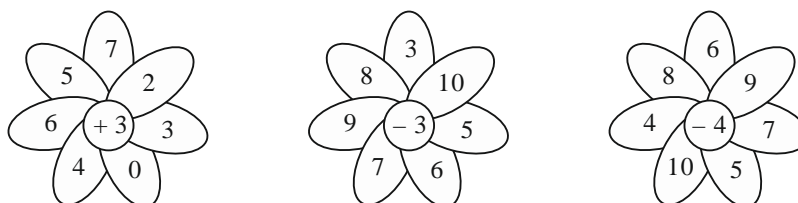
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, числові віяла, світлофорики, малярки на дошці для гри «Мовчанка». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Мовчанка».

Учитель, не коментуючи, вказує указкою на пелюстку з числом. Учні мовчки виконують дію над вказаним числом і числом усередині квітки, результат дії показують на числовому блокноті.

Завдання для опитування.

- На які розрядні доданки можна розкласти число 28? Число 52? Число 25?
- Назвіть числа від 91 до 87; від 58 до 62.
- Назвіть найменше число третього десятка; найбільше число сьомого десятка.
- Оленці 7 років. Її братик на 3 роки молодший. Скільки років братику Оленки?
- У вазі лежало 8 слив. Діти 7 слив з'їли. Скільки слив залишилось у вазі?
- Миколка назбирав 6 склянок малини, а Петрик — 4. На скільки більше склянок малини назбирав Миколка, ніж Петрик?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 1.

Опираючись на малюнки, учні коментують обчислення значень виразів.

Зразок. $30 + 4 = \square$.

Якщо до числа 30 додати 4, то одержимо число, у якому буде 3 десятки і 4 одиниці, тобто 34. Отже, $30 + 4 = 34$.

$$34 - 30 = \square.$$

У числі 34 є 3 десятки і 4 одиниці. Якщо відняти 3 десятки, то одержимо 4 одиниці. Отже, $34 - 30 = 4$.

2. Самостійна робота за вправою 2.

Після виконання вправи учні коментують обчислення значень виразів.

3. Фронтальна робота за вправою 3. Учні за чергою вголос міркують, яке число є невідомим у рівності та як його знайти. Після цього всі записують відповідну рівність у зошити.

Зразок міркування. $48 - \square = 40$. У зменшуваному 48 є 4 дес. і 8 од. Після віднімання у різниці залишилися самі десятки. Отже, відняли 8 одиниць: $48 - 8 = 40$.

4. Вправа 4. Учні перше число записують коментовано, решту — самостійно.

5. Вправа 5. За малюнком учні пояснюють, з яких чисел складається вартість покупки, і самостійно записують відповідні рівності.

6. Вправа 6. Учні повідомляють, що означають на схемі відрізки, позначені числами 10 і 6 та знаком запитання. Тоді складають відповідну умову задачі (цукерки можуть бути в якоїсь дитини, у вазі тощо). Учитель звертає увагу, що до умови може бути два запитання: на скільки більше? на скільки менше?

7. Вправа 7. Учні читають запитання задачі та колективно складають її умову. Діти повинні знати, що задача завжди відображає якийсь епізод із життя (хлопчики і дівчатка можуть бути в бібліотеці, в коридорі, на майданчику, у дворі тощо). Після цього учні домовляються, чію задачу вони будуть розв'язувати, записують її розв'язання і відповідь.

8. Вправа 8. Учні усно пригадують, скільки сантиметрів у 1 м; у 1 дм, повідомляють, як дізнатися, на скільки одне число більше, ніж інше, і записують відповідні рівності.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — учні колективно визначають, скільки гривень є на кожній купюрі, і самостійно записують їх суму.
- Вправа 2 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 3 — перший рядок учні обчислюють з коментуванням, другий — самостійно.
- Вправа 4 — самостійно, з наступною перевіркою і сигналізуванням світлофориками.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Коментоване обчислення значень виразів: $36 + 1$; $56 - 1$; $50 + 2$; $52 - 2$; $52 - 50$.

Урок 9. Розрядні числа (с. 11)

Мета. Дидактична. Узагальнити знання про числа I і II розрядів. Удосконалювати вміння виконувати додавання і віднімання на основі нумерації двоцифрових чисел.

Розвивальна. Розвивати вміння узагальнювати, міркувати. _____

Виховна. Виховувати дисциплінованість, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Хто швидше?». _____

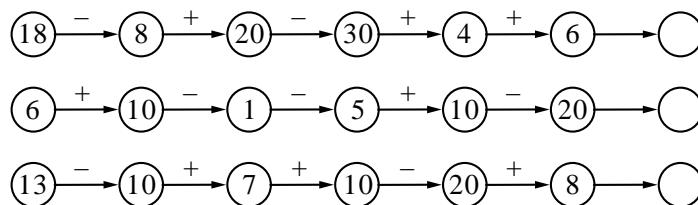
Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра-естафета «Хто швидше?».

На дошці записані «ланцюжки», по одному для кожного ряду парт. Виграє той ряд, який швидше впише відповідне число в останнє «віконечко» ланцюжка.

Завдання для опитування.

Учитель записує на дошці двоцифрове число, наприклад, 85. Учні за чергою дають відповіді на запитання вчителя про це число.

— Яке число є попереднім до числа 85?

— Яке число є наступним до нього?

— Які числа є «сусідами» числа 85?

— Якими цифрами записане це число?

— Яке інше число можна записати цими цифрами? Порівняйте ці числа.

— До якого десятка належить число 85?

— Скільки у числі 85 десятків? Скільки одиниць?

— Скільки у цьому числі одиниць 1-го розряду? Одиниць другого розряду?

— Сумою яких розрядних доданків можна замінити це число?

Аналогічно може проходити бесіда про інші числа, які вчитель запише на дошці.

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. Один учень працює на закритій частині дошки. Решту учнів записують вирази та їх значення самостійно у зошити. Після виконання вправи учні можуть обмінятися зошитами і провести взаємоперевірку, звіряючи записи в зошиті та на дошці.

2. За вправою 2 учні підсумовують, що розрядними числами є ті, які не можна записати у вигляді суми розрядних доданків, називають розрядні числа першого та другого розрядів.

3. За вправою 3 учні повторюють послідовність днів тижня. Учитель може до цієї вправи запропонувати ще такі завдання:

— назвіть «сусідів» п'ятниці;

— назвіть три дні поспіль, не називаючи днів тижня;

— назвіть п'ять днів поспіль, не називаючи днів тижня.

4. Вправа 4. Учні читають і переказують задачу. За схемою пояснюють, що означає кожний відрізок, показують, який із них зображає кількість планшетів. Самостійно записують розв'язання і відповідь задачі.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 2 — колективно визначають, чия іграшка дорожча.
- Вправа 3 — перший рядок з коментуванням, другий — самостійно.
- Вправа 4 — учні читають і переказують зміст задачі, обґрунтовують вибір дії; самостійно записують розв'язання і відповідь.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Назвіть п'ять розрядних чисел першого розряду; п'ять розрядних чисел другого розряду.

Урок 10. Знаходження невідомого доданка (с. 12)

Мета. Дидактична. Повторити назви чисел при додаванні. Закріплювати вміння знаходити невідомий доданок. Вправляти учнів у розв'язуванні задач на знаходження невідомого доданка.

Розвивальна. Розвивати логічне мислення учнів, уміння абстрагуватися від конкретного змісту.

Виховна. Виховувати ретельність у роботі, дисциплінованість. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Хто швидше запише відповідь?», кольорова крейда, указка. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше запише відповідь?».

На дошці записані вирази. Двоє учнів стоять спиною до дошки. Учитель указкою показує вираз. Учні, які сидять за партами, обчислюють і повідомляють значення цього виразу. За командою вчителя учні, які стоять біля дошки, повертаються і шукають вираз із таким значенням. Записує значення виразу учень, який першим знайшов потрібний вираз. Перемагає той, хто запише більше відповідей. Учні біля дошки користуються крейдою різних кольорів.

$$30 + 40 = 70$$

$$80 - 60 = 20$$

$$50 + 50 = 100$$

$$62 - 2 = 60$$

$$54 - 50 = 4$$

$$76 - 1 = 75$$

$$3 + 40 = 43$$

$$30 + 8 = 38$$

$$60 + 4 = 64$$

$$96 - 90 = 6$$

$$89 - 9 = 80$$

$$34 + 1 = 35$$

Завдання для опитування.

— Назвіть 3 розрядні числа першого розряду; 3 розрядні числа другого розряду.

— На скільки більше число 60 від 40? 73 від 70? 56 від 6?

— На скільки менше 50 грн від 80 грн? 30 грн від 35 грн? 5 грн від 25 грн?

— Чому дорівнює сума чисел 70 і 6? 8 і 40? 70 і 30?

— Назвіть розрядний склад числа 27; числа 39; числа 54.

— Андрійко спіймав 9 окунів, а Петрик — 5. На скільки більше окунів спіймав Андрійко, ніж Петрик?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. За малюнком і запитаннями вправи 1 учні пригадують, як знаходити невідомий доданок, якщо у рівності відомий інший доданок і сума.

2. Вправа 2. Один учень читає першу рівність, називає невідомий доданок і повідомляє, як його знайти. Рівність на віднімання записують на дошці та в зошитах.

Невідомі доданки в інших рівностях учні обчислюють самостійно. Під час перевірки учні розказують, який доданок у рівності невідомий і як його обчислити.

3. Вправа 3. Учні читають і переказують задачу. Повторюють її зміст за коротким записом, пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі.

Бесіда.

— Якщо від усіх 15 друзів відокремити 10 другокласників, то хто залишиться? (*Першокласники.*)

То якою дією розв'язується задача? (*Дією віднімання.*)

Розв'язання і відповідь один учень записує на дошці, а решта учнів — у зошитах.

4. У роботі над задачею 4 учні колективно обговорюють вибір дії і самостійно записують розв'язання і відповідь.

5. Бесіда за малюнками *вправи 5.*

— Якщо шальки на терезах зрівноважені, то що можна сказати про масу об'єктів на цих шальках? (*Маси на обох шальках однакові.*) Яка маса гирі на шальці праворуч? (*Маса гирі 5 кг.*) З чого складається маса на шальці ліворуч? (*Із маси цукру і маси гирі. Маса цукру невідома, а маса гирі дорівнює 2 кг.*)

— За цим малюнком можна скласти рівність: $\square + 2 \text{ кг} = 5 \text{ кг}$.

— Що позначено у цій рівності клітинкою? (*Масу цукру.*) Це перший доданок у рівності. То як знайти невідомий доданок? Запишіть рівність.

Аналогічна бесіда проводиться за малюнком праворуч.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1–3 а) — самостійно, з наступним коментуванням.
- Вправа 3 б) — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 4 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Знайдіть невідомі доданки у рівностях:

$$\square + 20 = 50$$

$$60 + \square = 68$$

Прокоментуйте розв'язання.

Урок 11. Годинник. Плоскі фігури (с. 13)

Мета. Дидактична. Пригадати, як за годинником визначати час у годинах. Повторити назви усіх плоских геометричних фігур, з якими учні ознайомилися у першому класі. Вправляти учнів у складанні задач за схемою.

Розвивальна. Розвивати уважність, зосередженість, просторову уяву. _____

Виховна. Виховувати толерантність, уміння працювати у парі. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, циферблат годинника, зображення плоских геометричних фігур, числові блокноти, світлофорика. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Ніч — день». Учитель каже: «Ніч!». Учні заплющують очі та кладуть голови на парти. Учитель повільно зачитує вираз, учні його обчислюють. Відтак учитель промовляє: «День!». Учні підводять голови, викладають на числовому блокноті значення виразу і показують його.

$$5 + 4 - 6 \quad 7 + 3 - 5 \quad 3 + 3 + 3 \quad 8 - 6 + 4 \quad 9 - 5 + 6 \quad 12 - 2 - 7$$

Завдання для опитування.

1. Учитель записує на дошці двоцифрове число. Учні за чергою чи «дощиком» дають відповіді на запитання вчителя про це число (див. запитання подібної рубрики уроку 9). Аналогічно проходить бе-сіда про інші числа, які вчитель запише на дошці.

2. Учитель записує на дошці рівності:

$$\square + 6 = 26 \quad 40 + \square = 47$$

— Як знайти невідомий доданок? Прокоментуйте знаходження невідомого доданка у першій рівності; у другій рівності.

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Учні пригадують, які числа називають розрядними числами першого розряду, другого розряду і самостійно виконують вправу 1. Після виконання вправи один учень зачитує записані числа, а клас сигналізує світлофориками.

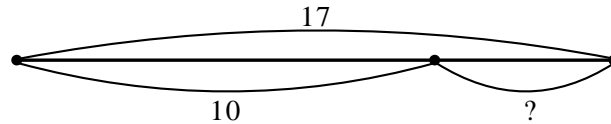
2. Вправа 2. Біля вправи стоїть знак, який вказує, що роботу над завданнями слід провести диференційовано. Учням, які працюють у повільному темпі, можна запропонувати знайти значення виразів у перших двох рядках чи стовпчиках, а решта учнів класу виконують завдання вправи: усно обчислити значення всіх виразів і виписати вказані вирази. Після закінчення роботи учні зачитують записані рівності.

3. Вправа 5. Учитель на циферблаті годинника встановлює годину, а учні називають її. Після цього діти називають, котру годину показує кожний годинник на малюнку.

4. Вправа 3. Учні аналізують схему. За допомогою вчителя встановлюють, що за цією схемою можна скласти рівність $\square + 10 = 17$.

Колективно придумують сюжет задачі (печиво було у вазі, у дитини тощо, і додали ще 10 штук), складають умову й запитання задачі та самостійно записують розв'язання.

Після цього учні повинні скласти і розв'язати задачу на знаходження решти. Учитель з допомогою учнів складає схему цієї задачі.

Учні переказують умову, запитання задачі, усно називають розв'язання і відповідь.

5. Робота в парі за вправою 6. Учні розглядають зображені у підручнику фігури, повідомляють назви цих фігур одне одному.

6. (Усно). Самостійна робота за вправою 4.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.
- Вправа 2 — самостійно, з наступним поясненням.
- Вправа 3 — фронтальна робота.
- Вправа 4 — усно.
- Вправа 5 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

1. Учні називають, котра година на циферблаті годинника (учитель встановлює 2–3 години).
2. Учні називають фігури, зображені вчителем на дошці.

Урок 12. Фігури у просторі (с. 14)

Мета. Дидактична. Пригадати назви об'ємних фігур, які розглядали у першому класі. Закріплювати вміння знаходити невідомий доданок. Вправляти учнів у складанні задач за короткими записами та у їх розв'язуванні.

Розвивальна. Розвивати просторову уяву учнів, логічне мислення. _____

Виховна. Виховувати вміння коректно поводитися під час гри, слухати й аналізувати висловлювання інших учнів. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, картки для гри «Естафета». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Естафета». Кожний ряд отримує картку з виразами (кількість виразів дорівнює кількості учнів у ряду). Кожен учень обчислює значення одного виразу і передає картку наступному. Гра починається з останньої парти. Учень, який сидить за першою партою і знайшов значення останнього виразу, передає картку вчителю.

Перемагає ряд, який найшвидше і правильно обчислить значення усіх виразів.

I ряд		II ряд		III ряд	
$23 - 20 =$	$37 - 7 =$	$65 - 60 =$	$53 - 3 =$	$47 - 40 =$	$84 - 4 =$
$29 + 1 =$	$42 - 42 =$	$59 + 1 =$	$18 - 18 =$	$89 + 1 =$	$25 - 25 =$
$50 + 7 =$	$60 - 0 =$	$20 + 8 =$	$30 - 0 =$	$60 + 4 =$	$40 - 0 =$
$82 - 2 =$	$6 + 50 =$	$44 - 4 =$	$8 + 60 =$	$26 - 6 =$	$7 + 40 =$
$70 - 1 =$	$90 - 20 =$	$50 - 1 =$	$70 - 30 =$	$90 - 1 =$	$80 - 60 =$
$30 + 40 =$	$10 + 9 =$	$60 + 30$	$10 + 6 =$	$50 + 20$	$10 + 8 =$

Завдання для опитування.

— На які розрядні доданки можна розкласти число 35? Число 53?

— Назвіть найбільше двоцифрове число; найменше двоцифрове число.

— Назвіть усі числа п'ятого десятка.

— У ящику було 8 червоних кубиків і 6 жовтих. На скільки більше червоних, ніж жовтих кубиків, було в ящику?

— У ящику було 4 кубики. Коли Семенко поклав у ящик ще кілька кубиків, їх стало 7. Скільки кубиків поклав Семенко у ящик?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

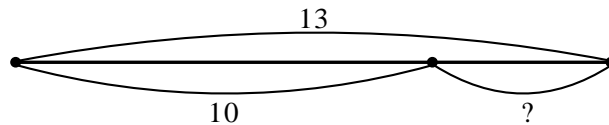
Робота з підручником.

1. Самостійна робота за вправою 1.

Коли учні випишуть відповідні вирази й обчислять їхні значення, учитель з'ясовує, скільки виразів записали у кожному стовпчику, які значення цих виразів. Окремі учні дають відповідь, а інші — сигналізують світлофориками. Після цього учні повідомляють, які ще є фігури на малюнку, зачитують вирази під ними.

2. Колективна робота за вправою 2. Учні розглядають спочатку короткий запис задачі *a*. За цим записом складають зміст задачі.

Учитель з'ясовує, хто з учнів може виконати схему до цієї задачі. Один із них за бажанням може зобразити цю схему на дошці.

Учні обґрунтовують вибір дії та записують розв'язання і відповідь задачі.

Аналогічно проводиться робота над короткими записами задач *b* і *в*.

3. Самостійна робота за вправою 3.

4. Вправа 4. Учні колективно розглядають числа в першому стовпчику таблиці. Пригадують, як знайти невідомий доданок і записують рівність $36 - 6 = 30$. Аналогічно працюють з числами наступних стовпчиків. Учні, які працюють у швидкому темпі, можуть складати наступні рівності самостійно.

5. Вправа 5. Учні повідомляють, що першим слід записати вираз, значення якого найменше.

6. Колективна робота над вправою 6.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1, 3 — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.
- Вправа 2 — самостійно. Учитель проходить між рядами і перевіряє виконання.
- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Учні розглядають заготовлені вчителем малюнки об'ємних фігур або відповідні фігури з дитячого конструктора. Учитель вказує на фігуру, а учні повідомляють її назву.

ТАБЛИЧНЕ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ З ПЕРЕХОДОМ ЧЕРЕЗ ДЕСЯТОК

Урок 13. Додавання частинами (с. 15)

Мета. Дидактична. Ознайомити дітей з фактом, що результат додавання не зміниться, якщо число додавати частинами. Повторити випадки складу чисел. Вправляти учнів у вимірюванні довжин відрізків.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, уміння порівнювати. _____

Виховна. Виховувати акуратність під час вимірювання довжин відрізків, уміння лаконічно висловлювати свою думку. _____

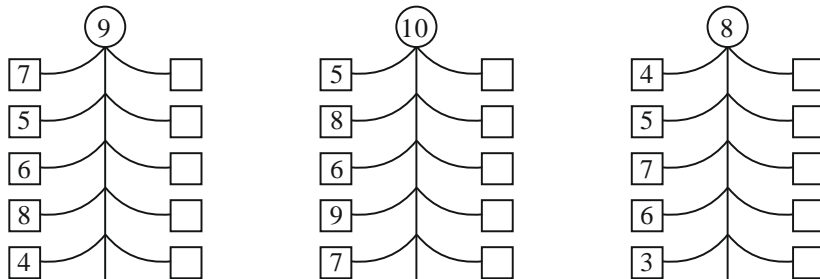
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи для гри «Хто швидше доповнить склад числа?», схеми для складання задач. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше доповнить склад числа?».

Із кожного ряду виходить один учень. Учні починають одночасно вписувати відповідні числа у клітинки. Переможе той ряд, представник якого першим упише всі числа.

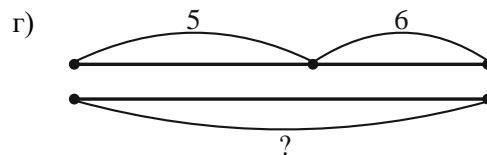
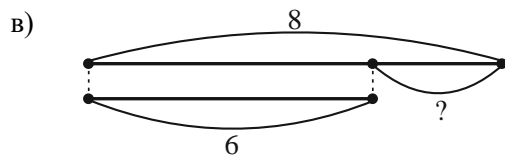
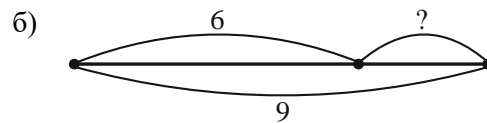
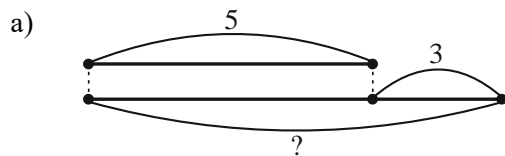

Завдання для опитування.

Складіть задачі за схемами:

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 1 і 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 3.
2. Вправи 1 і 6 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 4.

2. Вправа 5. Учні повідомляють, що довжина ламаної складається з довжин її ланок (відрізків), самостійно вимірюють довжини ланок і знаходять довжину ламаної.

Один учень записує її на дошці: $2\text{ см} + 10\text{ см} + 1\text{ см} = 13\text{ см}$.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Над завданнями 3–5 учні працюють самостійно, з наступною колективною перевіркою зі світлофориками.
- Вправу 2 можна запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Додайте частинами число 5 до числа 5.

$$\begin{array}{c} 5 + 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 4 \quad 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 + 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 3 \quad 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 + 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 2 \quad 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 + 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 1 \quad 4 \end{array}$$

Урок 14. Віднімання частинами (с. 16)

Мета. Дидактична. Ознайомити дітей з фактом, що результат віднімання не зміниться, якщо число віднімати частинами. Вправляти учнів у визначенні часу за годинником.

Розвивальна. Розвивати вміння порівнювати й узагальнювати. _____

Виховна. Виховувати вміння злагоджено працювати під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, картки з виразами, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот із значенням цього виразу.

$$\begin{array}{cccccc} 17 - 7 + 1 & 8 + 2 + 5 & 13 - 3 - 4 & 6 + 4 + 40 & 3 + 7 - 5 \\ 54 - 50 + 6 & 68 - 60 - 8 & 25 - 5 + 20 & 8 - 6 + 5 & \end{array}$$

Завдання для опитування.

— Назвіть, на які дві частини можна розкласти число 4; число 5; число 6.

— Поясніть за записами, як до числа 5 діти додавали число 4.

$$\begin{array}{ccc} 5 + 4 = \square & 5 + 4 = \square & 5 + 4 = \square \\ 5 + 1 + 3 = \square & 5 + 2 + 2 = \square & 5 + 3 + 1 = \square \end{array}$$

— Доберіть пропущені в рівностях числа.

$$4 + \square = 9 \quad 17 - \square = 10 \quad \square + 3 = 43 \quad 8 - \square = 0$$

(Рівності вчитель записує на дошці.)

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Проводиться за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

За вправами 2 і 3.

Закріплення нового матеріалу.

За вправою 2 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4. Колективна робота за малюнком.

2. Вправа 5. Робота над завданнями першого стовпчика — колективна, над рештою завдань — самостійна.

Зразок. $6 < 9$ на $\square$.

— Як дізнатися, на скільки одне число менше (більше) від другого? (Щоб порівняти два числа, треба від більшого числа відняти менше.)

— Запишіть рівність. ($9 - 6 = 3$.)

— Отже, на скільки число 6 менше від 9? ($6 < 9$ на 3.)

У ході перевірки один учень зачитує відповіді, решту учнів сигналізують світлофориками.

3. Колективна робота над вправою 6.

4. Вправа 7. Учні читають і переказують задачу. За її змістом складають рівність $\square + 8 = 78$. Визначають, як знайти невідомий доданок і самостійно розв'язують задачу.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1, 3, 5 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Відніміть частинами число 5 від числа 9.

$$\begin{array}{r} 9 - 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 2 \quad 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 - 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 1 \quad 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 - 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 3 \quad 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 - 5 = \square \\ \swarrow \searrow \\ 4 \quad 1 \end{array}$$

Урок 15. Таблиця додавання числа 2 (с. 17)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новим випадком таблиці додавання числа 2. Формувати вміння додавати число частинами з переходом через десяток.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, абстрактне мислення. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Забий гол», світлофорики, дворядне набірне полотно, кружечки двох кольорів. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Забий гол».

40	$6 + 3$	$39 + 1$	$9 - 5$	49	
89			$50 - 1$	4	
30		$10 - 3$	$58 - 50$	$10 - 4$	90
7	$90 - 1$			$37 - 7$	8
9		$89 + 1$			6

Клас об'єднують у дві команди. Представники обох команд за чергою виходять до дошки і «забивають голи». Гравець обчислює значення виразу «на полі» і дивиться, чи є це число у «воротах» суперника. Якщо є, то з'єднує його з цим числом, якщо ж немає, то обчислює значення наступного виразу, і т. д.

Завдання для опитування.

- Назвіть найменше двоцифрове число; найбільше двоцифрове число.
- Назвіть всі числа дев'ятого десятка.
- Назвіть найменше число четвертого десятка.
- Назвіть розрядний склад числа 82; числа 28.
- Число 4 збільшили на невідоме число і одержали 9. Знайдіть невідоме число.
- На скільки число 15 більше від 10?
- У квочки було 8 рябеньких курчат і 5 білих. Поставте до умови задачі запитання так, щоб задача розв'язувалася дією віднімання.

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Усна фронтальна робота за вправами 1 і 2.

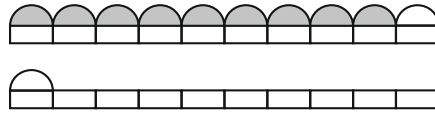
Пояснення нового матеріалу.

1. — Сьогодні ми складемо таблицю додавання числа 2 для всіх одноцифрових чисел. Більшість випадків цієї таблиці у межах 10 ми вже вивчили у 1 класі. Розкажіть ці випадки за схемою вправи 3.

2. — Розглянемо випадок додавання $9 + 2$, використовуючи набірне полотно і кружечки.

На набірному полотні у верхньому ряду вчитель виставляє 9 зелених кружечків і бере 2 жовті.

— Як можна до 9 додати 2? У верхньому ряду поміститься лише один жовтий кружечок (поміщає в останню кишеньку). А другий жовтий кружечок поставимо у нижньому ряду.

— Отже, спочатку доповнили перший ряд кружечків до десяти: $9 + 1 = 10$. Потім додали ще 1 кружечок: $10 + 1 = 11$.

— Розкажіть, як до 9 кружечків на полотні додавали 2 кружечки.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 4 — учні усно коментують зображення і записи.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою) — письмово з коментуванням.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Колективна робота за вправою 5.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 2 і 3 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — подібний рисунок учитель виконує на дошці. Один з учнів креслить на рисунку відрізок. Усі 6 трикутників потрібно показати на рисунку указкою.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.

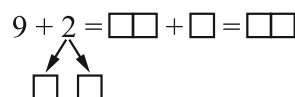

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемою, як до числа 9 зручно додавати число 2.

Урок 16. Таблиця віднімання числа 2 (с. 18)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новим випадком таблиці віднімання числа 2. Формувати вміння віднімати число частинами. Вправляти учнів у побудові відрізків.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, геометричну уяву. _____

Виховна. Виховувати бережне ставлення до підручника, зошита. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, дворядне набірне полотно, кружечки двох кольорів, записи на дошці для усних обчислень, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1.

Число	Знайти	Число	Знайти
23 і 3	різницю	50 і 1	різницю
6 і 3	суму	10 і 4	суму
30 і 7	суму	19 і 1	різницю
40 і 10	різницю	20 і 60	суму

Учитель указкою показує числа у таблиці, а учні викладають відповідне число на числових блокнотах.

2. **Задача-жарт.** Став півень на вагу одною ногою і каже: «Ого-го, зтягнув аж на 2 кілограми. А скільки ж я важитиму, як стану двома ногами?»

Завдання для опитування.

— Розкажіть таблицю додавання числа 2.

— Розкажіть за записом $9 + 2 = 9 + \underbrace{\square}_{10} + \square = \square\square$, як до числа 9 зручно додати число 2.

— На першій тарілці 9 вареників, а на другій — на 2 вареники більше. Скільки вареників на другій тарілці?

— У годівниці клювали зерно 7 горобчиків і 3 синички. На скільки більше горобчиків, ніж синичок, клювали зерно в годівниці?

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Виконується за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

Коллективна робота за вправою 2.

— Складемо таблицю віднімання числа 2 для випадків, коли різниця є одноцифровою. Більшість випадків цієї таблиці (у межах 10) ми вже вивчили у 1 класі. Розкажіть їх за схемою вправи 2.

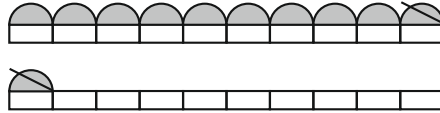
— Розглянемо випадок віднімання $11 - 2$, використовуючи набірне полотно і кружечки.

Учитель виставляє на набірному полотні 10 кружечків у верхньому ряду і 1 у нижньому.

— Скільки всього кружечків? (11.)

Заберемо 2 кружечки. Спочатку візьмемо той, що у нижньому ряду. Яку рівність складемо? ($11 - 1 = 10$.) А тепер візьмемо один кружечок з верхнього ряду: $10 - 1 = 9$.

— Скільки всього кружечків забрали? (2.) Отже, $11 - 2 = 9$.

Закріплення нового матеріалу.

1. Фронтальна робота за вправою 3.

2. Вправа 4. Перший стовпчик виразів учні обчислюють з коментуванням біля дошки, другий — з коментуванням з місця, третій — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.

3. Самостійна робота за вправою 6.

4. Вправа 6 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступним коментуванням.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 5. Учні переказують задачу, обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання.

Коллективно з'ясовують, яким повинно бути запитання до умови, щоб задача розв'язувалася дією віднімання.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 2 — учні коллективно визначають довжину відрізка; самостійно його будують.
- Вправи 3, 4 — самостійно, з наступним поясненням.
- Вправа 5 — учитель виконує рисунок на дошці, на ньому учні показують шукані фігури.
- Вправа 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемою, як від числа 11 зручно відняти число 2.

$$11 - 2 = \square\square - \square = \square$$

Урок 17. Таблиця додавання числа 3 (с. 19)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів із новими випадками таблиці додавання числа 3. Закріплювати вміння додавати число частинами. Вправляти учнів у складанні задач за схемою.

Розвивальна. Розвивати уважність, спостережливість. _____

Виховна. Виховувати самостійність під час виконання самостійної роботи, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Хто швидше досягне вершини?», світлофорики, прапорець. _____

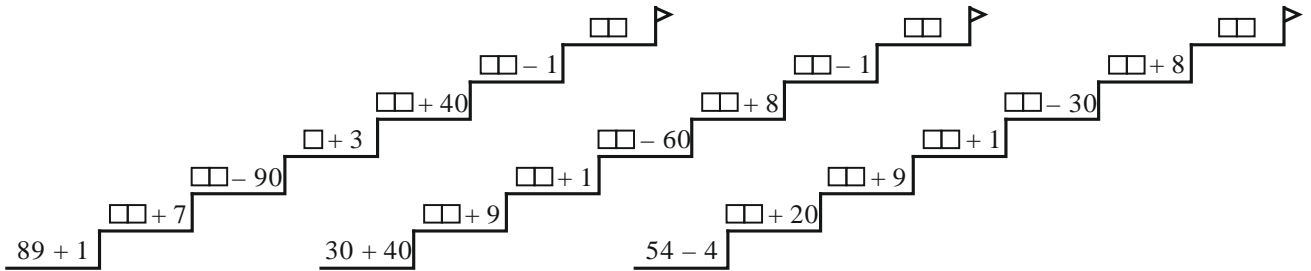
Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. На дошці заготовлено «східці». Учні об'єднуються у три команди. Представники команд за чергою заповнюють клітинки, а інші члени команд їх перевіряють. Учень, який першим заповнить верхню клітинку, піднімає прапорець.

Якщо всі записи правильні, то всі члени команди плещуть у долоні — їхня команда перемогла.

2. Вправа 1. Третій і четвертий стовпчики.

Завдання для опитування.

- Поясніть, як зручно обчислити різницю чисел 11 і 2; суму чисел 9 і 2.
- Розкажіть таблицю додавання числа 2; таблицю віднімання числа 2.
- На які розрядні доданки можна розкласти число 74? Число 47?
- У саду росло 8 яблунь, а горіхів — на 3 менше. Скільки горіхів росло в саду?
- У дворі гралося 9 хлопчиків і 2 дівчинки. На скільки більше хлопчиків, ніж дівчаток, гралося у дворі?

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

1. Доповнити до 10 числа 7; 8; 9.
2. Вправа 1. Перший і другий стовпчики (усно). Учитель звертає увагу, що до чисел 9 і 8 додавали число 3 двома способами. З'ясує, яким способом зручніше додавати.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

Зразок пояснення до вправи 3.

— Щоб до числа 8 додати число 3, його зручно розкласти на такі дві частини, перша з яких доповнює число 8 до 10, тобто на 2 і 1; 8 плюс 2 дорівнює 10; 10 плюс 1 дорівнює 11.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 4. Перший стовпчик виразів учні коментовано обчислюють біля дошки, другий — з місця, третій — самостійно, з наступною перевіркою.

2. Самостійна робота за вправою 1 (зошит з друкованою основою) з наступною перевіркою.

III. Розвиток математичних знань

Робота з підручником.

1. Вправа 5. Учні пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі, складають і розв'язують задачу.

2. Вправа 6. Учні за чергою обчислюють значення виразів; обґрунтовують, який знак відношення треба записати.

3. Вправа 7. З'ясовують, що у послідовності двоцифрових чисел наступне число на 2 більше за попереднє, а між ними повторюється число 5.

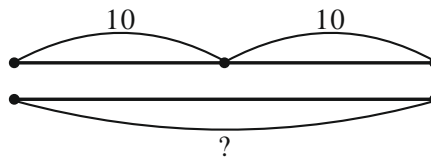

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 3 — учні читають задачу, під керівництвом учителя на дошці виконують схему задачі. Самостійно записують розв'язання і відповідь.

- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
  - Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.
-
-
-

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемою, на які дві частини зручно розкласти число 3 при додаванні його до чисел 8; 9.

$$8 + 3 = \square\square$$

$$9 + 3 = \square\square$$

Урок 18. Таблиця віднімання числа 3 (с. 20)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів із новими випадками таблиці віднімання числа 3. Вправляти їх у використанні прийому віднімання числа 3 частинами.

Розвивальна. Розвивати мислення, пам'ять. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, акуратність під час вимірювання довжин відрізків і їх побудови. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Математичний диктант. Учитель по-різному читає вирази, а учні усно обчислюють і записують лише значення цих виразів.

- Різниця чисел 15 і 5.
- Число 28 зменшіть на 20.
- Перший доданок 49, другий доданок 1. Обчисліть суму.
- Від числа 100 відняти 30.
- Зменшене 47, від'ємник — 7. Знайдіть різницю.
- Число 60 збільшіть на 5.

Під час перевірки диктанту один учень читає записані числа, а решта учнів світлофориками сигналізують про відповідність своїх записів.

2. Задача-жарт. Одне яйце варять 5 хв. Скільки хвилин треба варити 3 яйця?

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $9 + 2$; $8 + 3$; $11 - 2$ (вирази записані на дошці).

— Розкажіть таблицю додавання числа 3.

— У першій коробці 11 олівців, а в другій — на 2 менше. Скільки олівців у другій коробці?

— Садівник взяв з бочки 5 відер води, а потім — ще 4. Скільки всього відер води взяв садівник з бочки?

— У кошику лежало 9 яблук. Серед них 6 зелених, а решта — червоні. Скільки червоних яблук лежало в кошику?

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Проводиться за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2–4.

Зразок пояснення до вправи 4.

Щоб від числа 11 відняти число 3, його зручно розкласти на такі дві частини, перша з яких дорівнює кількості одиниць у числі 11, тобто на 1 і 2; 11 мінус 1 буде 10; 10 мінус 2 буде 8.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 4 (зошит з друкованою основою).

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Учні повідомляють, як знайти невідомий доданок і заповнюють відповідні клітинки таблиці. Випадки, коли треба додати або відняти число 3, коментують.

3. Вправа 6. Самостійна робота над задачею, з наступним поясненням розв'язання.

4. Вправа 7. Учні вимірюють довжину даного відрізка, обчислюють довжину шуканого і креслять довший відрізок. Один учень може коментувати цю роботу.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 5. Учні читають і переказують задачу, обґрунтовують вибір дії і записують розв'язання. Потім пояснюють: щоб задача розв'язувалася дією віднімання, то в умові повинно йтися про те, що з автобуса 2 пасажери вийшли. Складають таку умову і усно розв'язують задачу.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — учні колективно з'ясовують, що якщо вчора був понеділок, то сьогодні повинен бути вівторок і записують цей день у таблицю і т. д. У другому рядку таблиці дні записують самостійно. Після цього один учень зачитує, назви яких днів він записав, а решта учнів сигналізують світлофориками.
  - Вправа 3 — самостійна робота учнів, з наступним поясненням виду: число 56 з'єднали з виразом 50 плюс 6.
  - Вправа 5 — на домашнє завдання.
-
-
-

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемою, на які дві частини зручно розкласти число 3 при відніманні його від числа 11; 12.

$$11 - 3 = \square\square$$

$$12 - 3 = \square\square$$

Урок 19. Закріплення таблиць додавання й віднімання чисел 2 і 3 (с. 21)

Мета. Дидактична. Закріплювати знання таблиць додавання й віднімання чисел 2 і 3. Удосконалювати вміння складати вирази за словесним формуванням. Вправляти учнів у складанні задач за короткими записами.

Розвивальна. Розвивати уяву, логічне мислення. _____

Виховна. Виховувати вміння лаконічно висловлювати свою думку, виховувати інтерес до роботи над задачею. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Хто швидше?», світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення знань учнів.

Усні обчислення.

1. Вправа 1.

2. Гра «Хто швидше впише відповідні цифри?».

$5\square - 6 = 50$

$4\square - 40 = 7$

$7\square - 4 = 70$

$\square 2 + 1 = 53$

$\square 6 + 1 = 47$

$\square 8 + 1 = 89$

$6\square - 7 = 60$

$9\square - 8 = 90$

$2\square - 3 = 20$

$\square 9 + 1 = 40$

$\square 9 + 1 = 70$

$\square 9 + 1 = 100$

$8\square - 80 = 5$

$5\square - 50 = 6$

$3\square - 30 = 9$

Учні об'єднуються у три команди. Представники команд за чергою заповнюють клітинки, а інші члени команд перевіряють, чи правильно вони вписали цифру. Перемагає команда, члени якої першими правильно впишуть усі цифри.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $9 + 3$; $11 - 3$; $12 - 3$ (вирази учитель записує на дошці).

— Зменшене 11, а від'ємник 2. Чому дорівнює різниця?

— Перший доданок 8, а другий — 3. Чому дорівнює сума?

— На тарілці було 10 слив: серед них 7 жовтих, а решта — сині. Скільки синіх слив було на тарілці?

— На скільки сантиметрів 1 дм довший, ніж 1 см? 1 см коротший, ніж 1 м?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

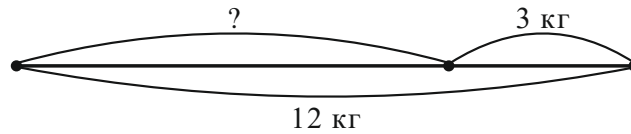
Робота з підручником.

1. Коментоване виконання вправи 2.

2. Самостійна робота за вправою 3. Під час перевірки учні сигналізують світлофориками.

3. Вправа 4. Колективна робота за коротким записом першої задачі.

Учні читають короткий запис, а вчитель за їх словами будує схему задачі:

— На які дві частини можна розділити 12 кг гречки? (*На ту, що була у мішку, і ту, що досипали.*)

— Якщо від 12 кг гречки забрати гречку, яку досипали, то про що дізнаємося? (*Скільки кілограмів гречки було у мішку спочатку.*)

— То якою дією розв'язується задача? (*Дією віднімання.*)

Учні записують розв'язання задачі.

За коротким записом другої задачі вони самостійно формулюють її зміст і записують розв'язання.

Під час перевірки учні повідомляють, що в обох задачах однакові числа, однакове розв'язання, а відрізняються вони тим, що у першій йдеться про одиниці *маси*, а в другій — про одиниці *місткості*.

Учитель повідомляє, що за змістом обох задач можна скласти рівність $\square + 3 = 12$.

Учні розповідають, як знайти невідомий доданок.

4. Вправа 5. Учні читають і переказують задачу. Обгрунтовують, якою дією вона розв'язується і самостійно записують розв'язання.

5. Колективна робота за вправою 6.

Якщо Ніф-Ніф добіг до дерева раніше, ніж Наф-Наф, то Наф-Наф добіг до дерева пізніше, ніж Ніф-Ніф, а Ніф-Ніф добіг до дерева пізніше, ніж Нуф-Нуф. Отже, Нуф-Нуф зайняв перше місце, Ніф-Ніф — друге, а Наф-Наф — третє.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Колективна робота за вправами 1, 2 і 6.
- Вправи 3 і 4 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 5 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Розкажіть, як частинами зручно відняти число 3 від числа 11; від числа 12.

Урок 20. Знаходження невідомого зменшуваного (с. 22)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів зі знаходженням невідомого зменшуваного. Вдосконалювати їхні обчислювальні навички. Вправляти учнів у розв'язуванні задач.

Розвивальна. Розвивати вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки. _____

Виховна. Виховувати спостережливність, почуття відповідальності за роботу у команді. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи для гри «Мовчанка», світлофорики, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Мовчанка».

4	7	9	11	12	13	23

 - 3

3	6	7	8	9	10	30

 + 3

Учитель указкою показує число в таблиці, а учні викладають відповідне число на числових блокнотах.

2. У Ярослава є 5-літрова банка і 3-літрова. Як йому за допомогою цих банок відміряти 2 л води?

Завдання для опитування.

— Розкажіть таблицю додавання числа 3; таблицю віднімання числа 3.

— Які двоцифрові числа можна записати з допомогою цифр 2 і 4? 5 і 0?

— На які розрядні доданки можна розкласти число 82? Число 28?

— Дмитрик знайшов 8 горіхів, а Даруся — на 3 горіхи більше. Скільки горіхів знайшла Даруся?

— На тарілці було 12 пиріжків з яблуками і 3 пиріжки з капустою. На скільки менше було пиріжків з капустою?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 1 і 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 3. Перший стовпчик коментовано, другий — самостійно.

2. Вправи 1, 2 (зошит з друкованою основою), самостійно, з наступним поясненням.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Самостійна робота над вправою 4. Учитель може реалізувати диференційований підхід в організації роботи над вправою (і над іншими вправами, біля яких стоїть такий знак). Наприклад, запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі, вписати вказані у вправі вирази (а для цього усно треба обчислити значення кожного виразу), а решта учнів виконують обчислення значень виразів за варіантами: I варіант — перший рядок, II варіант — другий рядок. Після закінчення роботи — перевірка з використанням світлофориків.

2. Вправа 5. Учні читають і переказують задачі, колективно обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 3 — учні колективно складають задачі та самостійно записують їх розв'язання. Під час перевірки обґрунтовують вибір дії розв'язання задачі.
- Вправа 4 — учні колективно з'ясовують, що треба починати записувати двоцифрові числа з числа, у якому один десяток. У цьому числі буде $1 + 4 = 5$ одиниць, тобто, це число 15. Подібно міркують у ході записування чисел, у яких 2, 3, 4, 5 десятків.
- Вправа 5 — на домашнє завдання. У класі учні пригадують, як знаходити периметр трикутника.

Підсумок уроку.

— Обчисліть невідоме зменшуване у рівностях:

$$\square - 6 = 3$$

$$\square - 30 = 40$$

$$\square - 5 = 20$$

— Як знайти невідоме зменшуване?

Урок 21. Таблиця додавання числа 4 (с. 23)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці додавання числа 4. Закріплювати вміння знаходити невідоме зменшуване. Вправляти учнів у розв'язуванні задач.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, логічне мислення. _____

Виховна. Виховувати інтерес до роботи над задачами, вміння правильно формулювати відповіді на запитання. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Ніч — день». Учитель промовляє: «Ніч!». Учні заплющують очі та кладуть голови на парти. Учитель повільно зачитує вираз, учні обчислюють його значення. Відтак учитель промовляє: «День!». Учні підводять голови, викладають на числовому блокноті значення виразу і показують його.

$$7 + 3 + 8 \quad 9 + 2 - 1 \quad 11 - 2 + 10 \quad 8 + 3 - 10 \quad 12 - 3 - 4 \quad 11 - 3 + 2$$

Завдання для опитування.

— Розкажіть, яке число невідоме у даних рівностях і як його знайти:

$$\square + 6 = 16 \quad \square - 5 = 20 \quad 30 + \square = 34$$

— На скільки копійок 1 грн більша за 60 к.?

— На скільки 100 грн більше, ніж 40 грн?

— На скільки дециметрів 1 дм менший від 1 м?

— Як дізнатися, на скільки одне число більше (менше) від іншого?

— У букеті 4 маки, 5 волошок і 3 ромашки. Скільки квіток у букеті?

— Катруся відрізала від мотка спочатку 9 дм тасьми, а потім ще 2 дм. Скільки всього дециметрів тасьми відрізала Катруся?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

Зразок пояснення до вправи 3.

— Щоб до числа 7 додати число 4, його зручно розкласти на такі дві частини, перша з яких доповнює 7 до 10, тобто на 3 і 1; 7 плюс 3 дорівнює 10; 10 плюс 1 дорівнює 11.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 4. Перші два стовпчики — коментовано, решта — самостійно, з наступною перевіркою і поясненням.

2. Вправа 5 (зошит з друкованою основою). Учні самостійно записують рівності. Під час перевірки коментують ті рівності, у яких значення виразу більше за 10.

3. Фронтальна робота над вправою 3 (зошит з друкованою основою).

4. Вправа 2 (зошит з друкованою основою) — виконують самостійно учні, які працюють у швидкому темпі.

III. Розвиток математичних знань

Робота з підручником.

1. Колективна робота над першою рівністю вправи 1. Невідоме зменшуване у другій і третій рівностях учні знаходять самостійно. Під час перевірки зачитують рівності на додавання, які вони склали.

2. Вправа 5. Учні читають і переказують задачу *a*. Обирають до неї схему, пояснюють, що означає на схемі кожен відрізок, обґрунтовують вибір дії розв’язання і самостійно записують розв’язання. Аналогічно працюють над задачею *б*.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1 і 4 — самостійно.
- Вправа 6 — на домашнє завдання. У класі учні читають задачу, з’ясовують, що це задача на знаходження невідомого доданка.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які частини зручно розкласти число 4 при додаванні його до чисел 7; 9.

$$7 + 4 = \square\square$$

$$9 + 4 = \square\square$$

Урок 22. Таблиця віднімання числа 4 (с. 24)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 4. Закріплювати вміння знаходити невідоме зменшуване.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, увагу. _____

Виховна. Виховувати дисциплінованість, вміння самостійно працювати, вислуховувати думку товариша під час роботи в парах. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, числові блокноти, картки з виразами. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот з його значенням.

$$9 + 2 - 10 \quad 12 - 3 + 20 \quad 8 + 3 - 1 \quad 11 - 3 - 8 \quad 9 + 3 + 1$$

$$11 - 2 - 5 \quad 23 - 20 + 4 \quad 36 - 6 + 20 \quad 40 + 9 + 1$$

Завдання для опитування.

- Прокоментуйте обчислення значень виразів $8 + 4$; $7 + 4$; $9 + 4$ (вирази вчитель записує на дошці).
- Розкажіть таблицю додавання числа 4.
- На скільки треба зменшити 13, щоб одержати 3?
- На скільки треба зменшити 11, щоб одержати 9? Щоб одержати 8?
- Перший доданок 8, другий доданок 4. Чому дорівнює сума?
- Футбольна команда виграла 12 матчів, а програла 3. На скільки матчів більше команда виграла, ніж програла?
- За два дні Іринка прочитала 10 сторінок книжки. Першого дня вона прочитала 4 сторінки. Скільки сторінок Іринка прочитала другого дня? На скільки сторінок більше вона прочитала другого дня, ніж першого?

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Відбувається за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

Зразок пояснення до вправи 3.

Щоб від числа 11 відняти число 4, його зручно розкласти на такі дві частини, перша з яких дорівнює кількості одиниць у числі 11, тобто на 1 і 3; 11 мінус 1 буде 10; 10 мінус 3 буде 7.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 4. Перші два стовпчики учні обчислюють коментовано (перший біля дошки, другий — з місця), а решта — самостійно, з наступною перевіркою і поясненням.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Учні повідомляють, який компонент є невідомим і як його знайти. Коментують обчислення і заповнюють відповідні клітинки таблиці.

3. Самостійна робота за вправою 5 (зошит з друкованою основою). Під час перевірки коментують ті рівності, у яких зменшуване більше, ніж 10.

4. Самостійна робота за вправою 2 (зошит з друкованою основою) з наступною перевіркою.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 5. Першу рівність учні складають колективно, решту — самостійно, з наступною перевіркою.

2. Учні складають і розказують зміст задачі 6, повідомляють, як дізнатися, котре із двох чисел більше, і самостійно записують розв’язання задачі.

3. Вправа 7. Учні читають задачу, обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв’язання і відповідь.

4. Вправа 8. *Допомога* учням. Якщо Ніна нижча, ніж Сашко, то Сашко вищий, ніж Ніна.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 3 — самостійно.
- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання. У класі учні читають задачу, з’ясовують, що за її змістом можна скласти рівність $8 \text{ грн} + \square = 28 \text{ грн}$.

Повідомляють, що задача розв’язується дією віднімання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемою, на які дві частини зручно розкласти число 4 при відніманні його від числа 12; 13.

Урок 23. Задачі на знаходження невідомого зменшуваного (с. 25)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів із задачами на знаходження невідомого зменшуваного. Удосконалювати вміння учнів креслити відрізки.

Розвивальна. Розвивати мислення, уяву, увагу, вміння узагальнювати. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, акуратність, уміння співпрацювати з товаришем під час роботи в парах. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, м'яч. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра з м'ячем. Учитель формулює завдання або запитання і кидає учням м'яч. Учень, який спіймав м'яч, відповідає і кидає м'яч учителю.

— Як називають числа при відніманні?

— Як знайти невідоме зменшуване?

— Число 9 збільшіть на 2.

— 12 зменшіть на 3.

— Перший доданок 8, другий доданок 3. Обчисліть суму.

— Зменшуване 11, від'ємник 3. Обчисліть різницю.

— Назвіть розрядний склад числа 54; числа 30; числа 17.

2. Леся стрибнула далше, ніж Надя, а Петрик — ближче, ніж Надя. Хто стрибнув далше: Леся чи Петрик?

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $11 - 4$; $12 - 4$; $13 - 4$ (вирази вчитель записує на дошці).

— Розкажіть таблицю віднімання числа 4.

— Розкажіть таблицю додавання числа 3.

— На одному боці вулиці стояло 7 автомобілів, а на другому — на 4 більше. Скільки автомобілів стояло на другому боці вулиці?

— За два дні в магазині продали 11 портфелів. Першого дня продали 3 портфелі. Скільки портфелів продали другого дня?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 2.

Закріплення нового матеріалу.

Вправа 2 (зошит з друкованою основою). Учні читають і переказують задачу. Розглядають її короткий запис і схему; пояснюють, що означає на схемі відрізок, позначений числом 3; числом 5.

— За змістом короткого запису (чи за схемою) складемо рівність $\square - 3 = 5$.

— Що в цій рівності невідоме?

— Як знайти невідоме зменшуване?

— Запишіть розв'язання і відповідь.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. Учні колективно визначають, яке число в рівності невідоме, пригадують правило, за яким це число знаходять. Самостійно записують відповідні рівності на знаходження невідомого числа.

2. Самостійна робота за вправою 3 з наступною перевіркою зі світлофориками.

3. Вправа 4. Учні колективно з'ясовують довжину відрізка і самостійно його креслять. Учитель проходить між рядами і спостерігає за роботою учнів.

4. Самостійна робота над вправою 5. Учитель може реалізувати диференційований підхід в організації роботи над вправою. Наприклад, запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі, виписати вказані у праві вирази (для цього усно треба обчислити значення кожного виразу), а решта учнів виконують обчислення значень виразів за варіантами: I варіант — перший рядок, II варіант — другий рядок.

Після закінчення роботи — перевірка з використанням світлофориків.

5. Над вправою 6 учні працюють парами, демонструючи один одному знайдені чотирикутники.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступним поясненням.
  - Вправа 5 — учитель повідомляє, що цифра у числі може повторюватися. Учні виконують вправу самостійно. Через 2–3 хв учитель з'ясовує, скільки чисел записали учні. Один з учнів, які записали всі 9 чисел, зачитує ці числа.
  - Вправа 3 — самостійно, з наступним поясненням.
  - Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
  - Вправа 6 — на домашнє завдання.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— На тарілці лежала піца, розрізана на шматочки. Коли 6 шматочків з'їли, залишилося ще 2 шматочки. На скільки шматочків була розрізана піца?

За змістом задачі вчитель записує на дошці рівність $\square - 6 = 2$. Учні пояснюють, як знайти шукане число.

Урок 24. Таблиця додавання числа 5 (с. 26)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці додавання числа 5. Формувати вміння розв'язувати задачі на знаходження невідомого зменшуваного.

Розвивальна. Розвивати вміння мислити, пам'ять. _____

Виховна. Виховувати вміння самостійно працювати, дисципліновано поводитись під час гри. _

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Забий гол».

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Забий гол».

9	11 - 4	13 - 4	9 + 3	9
12	9 + 4	8 + 4		13
11	8 + 3	11 - 3		12
8	7 + 4			8
7	12 - 4		12 - 3	11

Клас об'єднується у дві команди. Представники обох команд за чергою виходять до дошки і «забивають голи». «Забити гол» означає з'єднати вираз «на полі» з його значенням у воротах «суперника».

Завдання для опитування.

— Що невідоме у рівності $\square - 3 = 8$? Як знайти невідоме зменшуване?

— Назвіть 3 розрядні числа другого розряду.

— Як по-іншому називають розрядні числа другого розряду?

— Назвіть 3 розрядні числа першого розряду.

— Як по-іншому називають розрядні числа першого розряду?

— Михайлик задумав число. Якщо від нього відняти 3, то вийде 9. Яке число задумав Михайлик?

(За потреби вчитель за умовою задачі записує на дошці рівність $\square - 3 = 9$).

— Христинка задумала число. Якщо до нього додати 4, то вийде 11. Яке число задумала Христинка? ($\square + 4 = 11$.)

— Для дитячого садка купили 12 настільних ігор: 4 гри — для середньої групи, а решту — для старшої. Скільки ігор одержала старша група?

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Відбувається за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

За кожною схемою вправи 3 учні пояснюють, на які зручні частини треба розкласти число 5: перша його частина має доповнювати перший доданок до 10.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 4. Перший рядок — коментовано, другий — самостійно.
2. Самостійна робота за вправою 1 (зошит з друкованою основою) з наступним коментуванням обчислень.
3. Самостійна робота над задачею за вправою 3 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

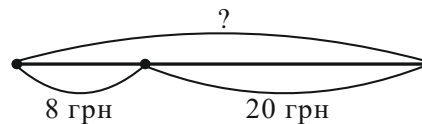
Робота з підручником.

1. Вправа 5. Учні читають і переказують задачу. З допомогою вчителя виконують на дошці її короткий запис і схему.

Було — ?

Заплатив — 20 грн

Залишилося — 8 грн

Бесіда.

— На які дві частини можна розділити гроші тата? (На ті, які він заплатив за книжку, і ті, що в нього залишилися.)

— Що отримаємо, якщо до тих грошей, які залишилися у тата, додати ті, які він заплатив за книжку? (Ті гроші, які були у тата спочатку.)

— Запишіть самостійно розв'язання.

2. Учні самостійно читають і розв'язують задачу 6. Повідомляють відповідь і обґрунтовують вибір дії. Після цього в умові задачі змінюють слово «більше» на слово «менше», мотивують вибір дії, якою буде розв'язуватися ця задача, і самостійно записують розв'язання.

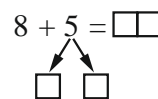
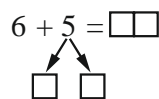
3. Вправа 7 (самостійно). За потреби вчитель підказує, що доцільно починати записувати з числа, у якого 1 десяток. Учні зачитують, які числа вони записали.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 4 — самостійно.
- Вправи 2, 5 — самостійно, з наступним повідомленням відповідей.
- Вправи 6, 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 5 при додаванні його до чисел 6; 8.

Урок 25. Таблиця віднімання числа 5 (с. 27)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 5. Удосконалити вміння розв'язувати задачі на знаходження невідомого зменшуваного.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, уміння абстрагуватися від конкретного змісту завдання. _____

Виховна. Виховувати відповідальність за виконану роботу, акуратність під час вимірювання довжин відрізків лінійкою. _____

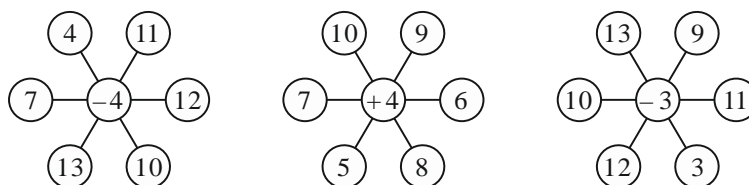
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Мовчанка», числові блокноти, світлофорики, указка. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення

Усні обчислення.

Гра «Мовчанка».

Учитель показує число в кружечку, а учні виконують вказану дію і викладають відповідне число на числових блокнотах.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $6 + 5$; $7 + 5$; $8 + 5$ (вирази вчитель записує на дошці).

— Розкажіть таблицю додавання числа 5.

— Розкажіть таблицю віднімання числа 4.

— На тарілці лежали пиріжки. Коли за сніданком 4 пиріжки з'їли, на тарілці їх залишилося 5. Скільки пиріжків було на тарілці спочатку?

— Складіть і розв'яжіть задачі за короткими записами.

1) Було —

2) Було — ?

Під'їхало — ?

Від'їхало —

Стало —

Залишилось —

II. Вивчення нового матеріалу.

Підготовча робота.

Проводять за вправою 1.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

Для кожного виразу вправи 3 учні пояснюють, на які зручні частини треба розкласти від'ємник 5: перша його частина повинна дорівнювати кількості одиниць у зменшуваному.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 4. Перший стовпчик — біля дошки, решту — з місця.

2. Самостійне виконання вправи 1 (зошит з друкованою основою) з наступним поясненням обчислень.

3. Коментоване виконання вправи 2 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 5.

2. Вправа 6. Учні колективно з'ясовують, з яких відрізків складається шлях мурашки. Самостійно вимірюють довжину кожного відрізка і обчислюють довжину шляху мурашки.

Довжину цього шляху вчитель може записати на дошці схематично:

$$\square \text{ см} + \square \text{ см} + \square \text{ см} + \square \text{ см} = \square \text{ см.}$$

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 4 — учні читають і переказують задачу, колективно доповнюють схему і самостійно записують розв'язання і відповідь.
- Вправа 3 — учні виконують самостійно.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 5 при відніманні його від числа 12; 14.

$$12 - 5 = \square$$

$$14 - 5 = \square$$

Урок 26. Повторення таблиць додавання і віднімання чисел 2, 3, 4, 5 (с. 28)

Мета. Дидактична. Закріплювати знання таблиць додавання і віднімання чисел 2, 3, 4, 5. Удосконалювати вміння порівнювати іменовані числа, виражені мірами довжини.

Розвивальна. Розвивати вміння порівнювати, узагальнювати, міркувати, мислити. _____

Виховна. Виховувати вміння самостійно працювати, дисципліновано поводитись під час гри. _

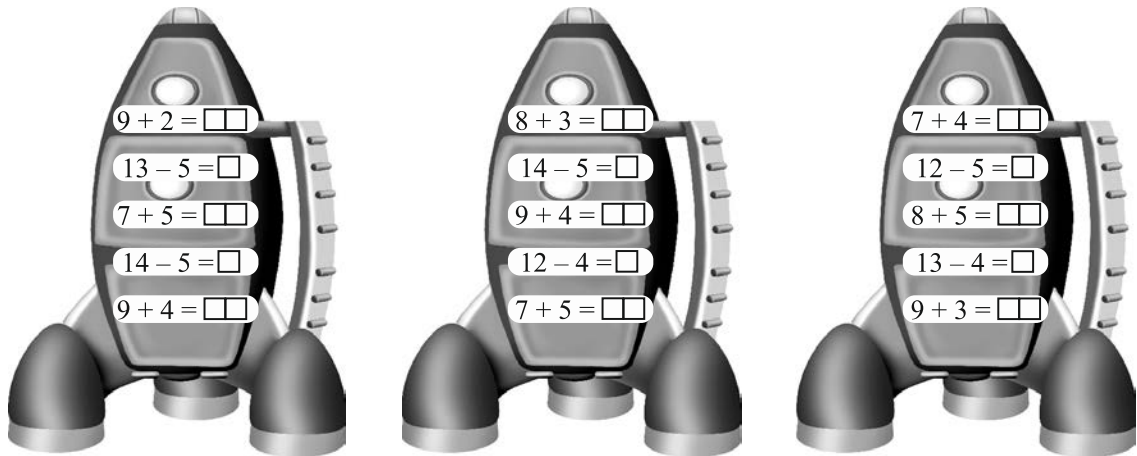
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, записи на дошці для гри «Хто швидше запустить ракету?», світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше запустить ракету?».

З кожного ряду до дошки виходить один учень. Учні одночасно починають записувати значення виразів. Перемагає той ряд, представник якого швидше запише правильні значення виразів.

2. Фломастер дорожчий, ніж ручка, а олівець дешевший, ніж ручка. Що дорожче: олівець чи фломастер?

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $11 - 5$; $12 - 5$; $13 - 5$; $14 - 5$ (вирази записані на дошці).

— Розкажіть таблицю віднімання числа 5.

— Розкажіть таблицю додавання числа 5.

— Оля засушила 10 дубових і кленових листочків. Дубових було 3. Скільки кленових листочків засушила Оля?

— Коли з коробки Миколка взяв 2 кубики, у ній залишилося 10 кубиків. Скільки кубиків було в коробці спочатку?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. Учні розглядають перший малюнок і пояснюють, як до 8 паличок додавали 5 паличок і як за цими практичними діями склали рівність. За другим малюнком складання рівності коментує учень, а за третім — учні складають самостійно.

2. Вправа 2. Самостійна робота на два варіанти: I варіант — перший рядок виразів, II варіант — другий рядок. Під час перевірки учні сигналізують світлофориками. За вказівкою вчителя обчислення значень окремих виразів учні коментують.

3. Вправа 3. Учні самостійно читають задачу, тоді обґрунтовують вибір дії і самостійно записують її розв'язання.

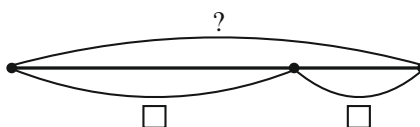
4. Вправа 4. Робота над задачею аналогічна до роботи в попередній вправі.

5. Вправа 5. Учні читають задачу. Учитель тим часом виконує на дошці її короткий запис і схему.

Висіло — ?

Одягнули —

Залишилося —

Учні вписують у короткий запис і схему відповідні числа, переказують зміст задачі, обґрунтовують вибір дії і записують розв'язання і відповідь.

6. Самостійне виконання вправи 6. Під час перевірки учні сигналізують світлофориками.

7. Коментоване виконання вправи 7.

— Вимірюю довжину червоного відрізка, отримую число см. Вимірюю довжину синього відрізка, отримую число см. Тепер вимірюю довжину зеленого відрізка й отримую число см. Найдовшим є зелений відрізок, а найкоротшим — червоний. Порівнюю їх довжини: см – см = см. Отже, зелений відрізок довший від червоного на см».

8. Вправа 8. Учні пригадують, яке число є найменшим у третьому десятку і самостійно записують усі числа третього десятка.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1, 5 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 2 — учні самостійно вимірюють довжину відрізка AB , повідомляють, якої довжини відрізок їм треба побудувати, і самостійно його будують. Під час перевірки називають довжину відрізка, виражену в дециметрах і сантиметрах.
- Вправа 3 — учні читають і розказують, що їм відомо про фрукти в кошику. Самостійно знаходять значення виразів і пояснюють, про що вони дізналися.
- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання. На уроці учні складають задачу, обґрунтовують вибір дії її розв'язання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $12 - 3$; $8 + 5$; $11 - 4$.

Урок 27. Істинні та хибні висловлювання (с. 29)

Мета. Дидактична. З'ясувати з учнями, що висловлювання можуть бути як істинними (правильними), так і хибними (неправильними). Закріпити вміння складати задачі за коротким записом та схемою.

Розвивальна. Розвивати уяву, мислення, вміння аналізувати і порівнювати. _____

Виховна. Виховувати інтерес до роботи над задачами, вміння лаконічно формулювати свої висловлювання, почуття відповідальності перед командою. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, числові блокноти, картки з виразами, світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше покаже відповідь?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот зі значенням цього виразу.

$$\begin{array}{cccccc} 7 + 4 - 10 & 12 - 5 - 5 & 8 + 5 - 1 & 13 - 4 - 5 & 7 + 5 - 2 \\ 14 - 5 - 5 & 9 + 5 + 1 & 8 + 4 - 10 & 11 - 5 - 6 & \end{array}$$

Завдання для опитування.

- Розкажіть таблицю додавання числа 4.
- Розкажіть таблицю віднімання числа 5.
- Сума двох чисел дорівнює 12. Одне з них дорівнює 3. Знайдіть інше число.
- Чому дорівнює зменшуване, якщо від'ємник дорівнює 4, і різниця — 4?
- Чому дорівнює другий доданок, якщо перший дорівнює 4, а сума 10?
- Складіть і розв'яжіть задачі за короткими записами.

1) I —
II — ?, на менше

2) I — ←
II — ← на ? більше (менше)

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3.

Закріплення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Самостійна робота за вправою 1.

2. Вправа 2. За коротким записом задачі *a* і малюнком учні складають задачу. (В умові має бути вказано, де була капуста: в їдальні, у ящику тощо; це сприяє розвитку уяви). Вибрати дію (за потреби) допоможе *бесіда*.

— З яких двох частин складаються 17 капустин? (*З тих, що були спочатку у кошику, і тих, що доклали.*)

— Якщо від 17 капустин забрати ті, які доклали, то які капустини залишаться? (*Ті, що були у кошику спочатку.*)

— Якщо від 17 капустин треба забрати 7 капустин, то якою дією розв'яжемо задачу? (*Дією віднімання.*)

— На схемі видно, що число 17 складається з числа 7 і з невідомого числа, яке є тут невідомим доданком. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми 17 відняти число 7 (відомий доданок).

Учні записують розв'язання і відповідь задачі *a*.

За коротким записом задачі *б* робота організовується подібно. Учні пригадують, як знайти невідоме зменшуване.

3. Самостійна робота за вправою 4.

4. Вправа 5. Учні, які працюють у парі, спільно шукають вказані фігури.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — учні читають задачу і «впізнають», що вона подібна до задачі 2 *б* у підручнику. Складають задачу і записують її розв'язання самостійно, з наступним обґрунтуванням вибору дії. Учитель повідомляє, що подібна задача буде на домашнє завдання.
- Вправи 1 і 4 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— З'ясуйте, істинними чи хибними є такі висловлювання:

- Від числа 10 відняти 4, буде 5.
- Число 9 більше від числа 6 на 3.
- $8 + 3 = 11$.
- $13 - 5 = 7$.

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 1 і 2.

Стосовно випадку додавання $5 + 6$ учитель може сказати учням, що число 6 до числа 5 теж можна додати частинами. Але такий прийом обчислення довший, ніж прийом використання переставної властивості додавання.

— Прийом використання переставної властивості при додаванні одноцифрових чисел зручно використовувати тоді, коли у виразі перший доданок менший, ніж другий. Переставивши доданки місцями, отримаємо випадки з уже вивченої таблиці.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 3. Третій стовпчик — коментовано біля дошки, перший і другий — з місця, четвертий — самостійно.

2. Самостійна робота за вправою 2 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4 (усно).

2. Колективна робота за вправою 5.

3. Вправа 6. Учні, які працюють у парі, розказують один одному свої варіанти відповіді.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1, 4, 5 — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.
- Вправа 3 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — для зручності вчитель виконує рисунок на дошці. Учні повідомляють, скільки на рисунку вказаних фігур, а біля дошки вказують на них указкою.
- Вправи 7 і 8 — на домашнє завдання. Учні ознайомлюються з ними в класі.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 6 при додаванні його до чисел 6; 8.

$$\begin{array}{c} 6 + 6 = \square\square \\ \swarrow \searrow \\ \square \quad \square \end{array} \qquad \begin{array}{c} 8 + 6 = \square\square \\ \swarrow \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

— Поясніть, як зручно обчислити значення виразу $5 + 6$.

Урок 29. Таблиця віднімання числа 6 (с. 31)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 6, із ще з одним способом віднімання у випадках, коли є перехід через десяток.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, увагу, вміння самостійно аналізувати завдання. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, вміння працювати самостійно. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Ніч — день». Учитель каже: «Ніч!». Учні заплющують очі та кладуть голови на парти. Учитель повільно читає вираз, учні обчислюють його значення. Відтак учитель промовляє: «День!». Учні підводять голови, викладають на числовому блокноті значення виразу і показують його.

$$7 + 4 - 1 \quad 14 - 5 + 1 \quad 8 + 5 - 10 \quad 13 - 4 - 9 \quad 9 + 4 - 3 \quad 12 - 5 + 3$$

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $5 + 6$; $6 + 6$; $7 + 6$; $8 + 6$; $9 + 6$ (вирази записані на дошці).

— У яких випадках зручно використовувати переставний закон додавання?

— Розкажіть таблицю додавання числа 6.

— Зменшіть на 5 число 12; число 14.

— На одній зупинці з автобуса вийшло 7 пасажирів, на наступній — 6. На скільки менше стало пасажирів у автобусі?

— Коли з класу вийшло 5 учнів, у класі залишилося ще 9 учнів. Скільки учнів було в класі спочатку?

— На скільки сантиметрів 1 м більший, ніж 1 см?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 1 і 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване обчислення значень виразів вправи 3. Перший рядок — біля дошки, другий — з місця.

2. Самостійна робота за вправою 1 (зошит з друкованою основою) з наступною перевіркою зі світлофориками.

3. За вправою 4 учитель ознайомлює учнів зі ще одним способом віднімання у випадках, коли є перехід через десяток.

4. Закріплення цього прийому за вправою 2 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 5. Учні читають задачу, обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання і відповідь.

2. Вправа 6. Учні самостійно добирають числа та складають рівності. Під час перевірки зачитує свої рівності той учень, який склав їх найбільше.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 3 — самостійна робота з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — учні колективно складають задачу за схемою, обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання і відповідь.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. У класі учні з'ясовують, які види овочів використали для салату.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 6 при відніманні його від числа 13; 15.

$$\begin{array}{c} 13 - 6 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 15 - 6 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

— Прокоментуйте за схемами віднімання числа 6 іншим способом.

$$\begin{array}{c} 13 - 6 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 15 - 6 = \square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

Урок 30. Таблиця додавання числа 7 (с. 32)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці додавання числа 7. Вдосконалювати вміння працювати з таблицями.

Розвивальна. Розвивати уяву, вміння аналізувати та порівнювати. _____

Виховна. Виховувати вміння чітко та коротко висловлюватися у ході складання змісту задач, дисципліновано поводитись під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, м'яч, записи «ланцюжків» на дошці. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра з м'ячем. Учитель промовляє завдання або запитання і кидає учням м'яч. Учень, який спіймав м'яч, відповідає і кидає м'яч учителю.

— Назвіть найменше число четвертого десятка.

— Як називають числа при відніманні?

— Як називають числа при додаванні?

— Число 12 зменшіть на 3.

— Число 8 збільшіть на 5.

— 11 — це 7 і ....

— 12 — це 8 і ....

— 12 — це 7 і ....

2. Гра «Хто швидше заповнить клітинку у «ланцюжку?»».

$$13 - 5 + 3 - 4 = \square$$

$$14 - 5 + 6 - 10 = \square$$

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $11 - 6$; $12 - 6$; $13 - 6$; $14 - 6$; $15 - 6$ (вирази записані на дошці).

— Як іншим способом можна знайти значення цих виразів?

— Розкажіть таблицю віднімання числа 6.

— Перший доданок 7, другий — 6. Знайдіть суму.

— На скільки число 5 менше від числа 12?

— У Марічки було 3 цукерки. Коли брат дав їй ще кілька цукерок, то у неї стало всього 12 цукерок. Скільки цукерок дав Марічці брат?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 1.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 2. Перший і другий стовпчики самостійно, з наступною перевіркою, решта — коментовано.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Учні працюють самостійно, під час перевірки у кожному випадку пояснюють, який прийом обчислення використали.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Колективна робота за вправою 3. Учні аналізують схему *a*, яку вчитель виконує на дошці, придумують сюжет і складають задачу на знаходження решти (залишку). Повторюють умову задачі та запитання, за схемою пояснюють, що означає кожний відрізок і самостійно записують розв'язання задачі. Аналогічно працюють за іншими схемами.

2. Вправа 4. Учні розглядають таблицю, розказують, скільки м'ячів закинула у кошик кожна дитина. Пояснюють, які дії треба виконати над числами, щоб дати відповіді на запитання вправи. Виконують ці дії і дають повні відповіді на запитання.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — перший стовпчик коментовано, решта — самостійно, з наступним поясненням.
- Вправа 3 — учні за схемами самостійно складають і розв'язують задачі. Під час перевірки розказують зміст задачі, її розв'язання і відповідь.
- Вправа 4 — учитель готує таблиці на дошці. Першу таблицю заповнюють колективно. Учитель пояснює, що до кожного з чисел 7, 8, 9 треба додати числа 4, 5, 6. Учні виходять до дошки і записують результати в таблицю. Другу таблицю учні заповнюють самостійно. Під час перевірки один учень працює на дошці, а решта учнів сигналізують світлофориками.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Поясніть, який прийом використовують при додаванні числа 7 до чисел 4; 6. Обґрунтуйте.

$$4 + 7 = \square\square \quad 6 + 7 = \square\square$$

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 7 при додаванні його до чисел 7; 9.

$$\begin{array}{c} 7 + 7 = \square\square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array} \quad \begin{array}{c} 9 + 7 = \square\square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

Урок 31. Таблиця віднімання числа 7. Рік. Пори року (с. 33)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 7. Закріплювати знання учнів про пори року та їх місяці.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, логічне мислення, спостережливість. _____

Виховна. Виховувати бережне ставлення до довкілля, акуратність у роботі з підручником і зошитом. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, записи на дошці для гри «Хто швидше запише відповідь?», кольорова крейда, указка. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше запише відповідь?». На дошці записані вирази. Двоє учнів стоять спиною до дошки. Учитель показує вираз указкою. Учні, які сидять за партами, обчислюють і озвучують значення цього виразу. За командою вчителя учні, які стоять біля дошки, повертаються і шукають вираз з таким значенням. Записує значення виразу той учень, який першим знайшов потрібний вираз. Перемагає той, хто запише більше відповідей. Учні біля дошки використовують крейду різних кольорів.

$11 - 5 =$

$8 + 5 =$

$13 - 6 =$

$7 + 6 =$

$9 + 6 =$

$14 - 5 =$

$8 + 6 =$

$12 - 5 =$

2. Вправа 1.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $4 + 7$; $5 + 7$; $6 + 7$; $7 + 7$; $8 + 7$; $9 + 7$ (вирази записані на дошці).

— У яких випадках зручно використовувати переставний закон додавання? Чому?

— Розкажіть таблицю додавання числа 7.

— Число 11 зменшіть на 5; на 4.

— На скільки менше число 6 від числа 13?

— Коли Володя прочитав 4 казки, йому залишилося прочитати ще 8 казок. Скільки казок було в книжці?

— На полиці лежало 6 книжок. Коли на полицю поклали ще кілька книжок, їх на полиці стало 12. Скільки книжок поклали на полицю?

II. Вивчення нового матеріалу.

1) Таблиця віднімання числа 7.

Пояснення нового матеріалу

Проводиться за вправою 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. Перший і другий стовпчик біля дошки, решта — з місця.

2. Вправа 2 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступним поясненням.

2) Рік. Пори року.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 5.

Закріплення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 4 (зошит з друкованою основою).

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Колективна робота за вправою 4.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 3: перша задача — учні працюють колективно, друга задача — самостійно, з наступним обґрунтуванням вибору дії.
- Вправи 1 і 5 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправи 6 і 7 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 7 при відніманні його від числа 12; 15.

$$12 - 7 = \square$$

$$15 - 7 = \square$$

— Прокоментуйте за схемами прийом віднімання числа 7 від числа 10 з наступним додаванням одиниць зменшуваного.

$$14 - 7 = \square$$

$$16 - 7 = \square$$

Урок 32. Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 6 і 7 (с. 34)

Мета. Дидактична. Закріплювати знання таблиць додавання і віднімання чисел 6 і 7. Вправляти учнів у складанні задач за короткими записами.

Розвивальна. Розвивати логічне мислення, увагу, вміння аналізувати текст задачі. _____

Виховна. Виховувати вміння самостійно працювати з підручником, старанність. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Математичний диктант. Учитель по-різному читає вирази, а учні усно обчислюють і записують значення цих виразів.

- Сума чисел 8 і 6.
- Зменшене 15, від'ємник 7. Обчисліть різницю.
- Число 7 збільшіть на 7.
- Від числа 13 відніміть 6.
- Перший доданок 9, другий доданок 7. Обчисліть суму.
- Число 12 зменшіть на 7.

Під час перевірки диктанту один учень читає записані числа, а решта учнів сигналізують світлофориками.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $11 - 7$; $14 - 7$; $16 - 7$ (вирази записані на дошці), використовуючи прийом віднімання частинами.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $12 - 7$; $13 - 7$; $15 - 7$, використовуючи прийом віднімання числа 7 від числа 10 з наступним додаванням одиниць зменшеного.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $4 + 7$, $9 + 6$, $12 - 5$.

— Коли з гілки зірвали 6 яблук, на ній залишилося ще 4 яблука. Скільки яблук було на гілці спочатку?

— Матвію треба вивчити 8 англійських слів. 5 слів він уже вивчив. Скільки англійських слів залишилося вивчити Матвію?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1. Учні розглядають перший малюнок і пояснюють, як від 12 паличок відняли 6 паличок і за цими практичними діями склали рівність. За другим малюнком учні складають рівність самостійно.

2. Вправа 2. Самостійна робота на два варіанти: I варіант — перший рядок виразів, II варіант — другий рядок. Під час перевірки учні сигналізують світлофориками. За вказівкою вчителя обчислення окремих виразів учні коментують.

3. Вправа 3. Учні читають умову задачі та перше запитання. Обґрунтовують вибір дії, записують розв'язання і відповідь на перше запитання. Тоді знову читають умову задачі та друге запитання, теж обґрунтовують вибір дії та самостійно записують розв'язання і відповідь на друге запитання.

4. Вправа 4. Учні читають задачу самостійно. Учитель з'ясовує, що потрібно знати, щоб дати відповідь на запитання задачі та яке з числових даних відоме, а яке — невідоме. Учні доповнюють задачу числовим даним і самостійно її розв'язують.

5. Вправа 5. Учні розглядають таблицю *a*, з'ясовують, що в ній має йтися про рідину, складають відповідну задачу. Повідомляють, що кількість рідини, яка була в посудині спочатку, складається з тієї кількості, яка залишилася у посудині, та тієї, яку відлили. Самостійно записують розв'язання і відповідь. Подібна робота проводиться за таблицею *b*. Наприкінці з'ясовують, що в задачі *a* знаходили невідоме зменшене, а в задачі *b* — різницю.

6. Диференційована робота за вправою 6. Кожен учень добирає числа і записує стільки рівностей, скільки зможе за фіксований учителем час.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — учні за чергою повідомляють, на які одноцифрові числа можна розкласти дане двоцифрове число і записують відповідне число у клітинку.
- Вправа 2 — самостійно, з наступним поясненням, який компонент є невідомим у кожному стовпчику таблиці і як його знайти.
- Вправи 3 і 4 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 5 — на домашнє завдання. Учні на уроці читають задачу, обґрунтовують вибір дії розв'язання.

Підсумок уроку.

Учні розказують таблиці додавання і віднімання чисел 6 і 7.

Урок 33. Знаходження невідомого від'ємника. Задачі з двома запитаннями (с. 35)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів зі знаходженням невідомого від'ємника. Пояснити, як із двох простих задач, які пов'язані між собою умовами, можна скласти одну задачу з двома запитаннями.

Розвивальна. Розвивати мислення, увагу, спостережливість. _____

Виховна. Виховувати інтерес до вивчення математики, допитливість, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, картки для гри «Естафета». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Естафета». Кожний ряд отримує картку з виразами (кількість виразів дорівнює кількості учнів у ряду). Кожен учень обчислює значення одного виразу і передає картку наступному учневі. Гра починається з останньої парті. Учень, який сидить за першою партою і обчислив значення останнього виразу, передає картку вчителю. Перемагає той ряд, який швидше та правильно знайде значення усіх виразів.

I ряд		II ряд		III ряд	
$11 - 2 =$	$4 + 7 =$	$11 - 3 =$	$5 + 6 =$	$12 - 4 =$	$6 + 7 =$
$8 + 4 =$	$12 - 5 =$	$9 + 6 =$	$13 - 5 =$	$7 + 5 =$	$13 - 4 =$
$14 - 7 =$	$8 + 3 =$	$13 - 7 =$	$9 + 4 =$	$14 - 7 =$	$8 + 5 =$
$9 + 2 =$	$15 - 7 =$	$8 + 5 =$	$16 - 7 =$	$8 + 6 =$	$15 - 6 =$
$7 + 4 =$	$14 - 6 =$	$7 + 6 =$	$14 - 5 =$	$9 + 7 =$	$13 - 6 =$
$13 - 4 =$	$9 + 5 =$	$12 - 6 =$	$8 + 6 =$	$11 - 6 =$	$9 + 6 =$

Завдання для опитування.

— Розкажіть таблицю додавання числа 6.

— Прокоментуйте двома способами, як від числа 13 можна відняти число 5 (на дошці запис $13 - 5$).

— Розкажіть, що невідоме в рівностях: $\square + 4 = 13$; $6 + \square = 14$; $\square - 5 = 12$. Як знайти невідомий доданок? Як знайти невідоме зменшуване?

— Дмитрик спіймав 12 рибок: 9 карасів і кілька коропів. Скільки коропів спіймав Дмитрик?

— Коли Олеся з'їла 5 цукерок, у неї залишилося ще 8 цукерок. Скільки цукерок було в Олесі спочатку?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 1 і 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. Один учень працює біля дошки.
  2. Вправи 5 і 1 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступним поясненням.
-
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 4. Учні читають задачі a і b , записують їх розв'язання. Учитель звертає увагу учнів, що в умові задачі b є число 10, яке є розв'язком задачі a .

Після цього учні читають умову задачі, яку склали з умов задач a і b та два запитання до цієї умови. Складають рівність і дають відповідь на перше запитання. Щоб дати відповідь на друге запитання, при складанні рівності використовують числове дане 10, яке одержали при розв'язанні першої задачі. Учитель звертає увагу учнів, що рівності вони склали такі самі, як і при розв'язуванні задач a і b . Пояснює, що у цій вправі дві прості задачі об'єднали в одну задачу з двома запитаннями.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — коментовано.

Зразок коментування. На першому горнятку вираз $6 + 6$, його значення дорівнює 12. Шукаю тарілочку, значення виразу на якій дорівнює 12. Це тарілочка, на якій записано вираз $8 + 4$. З'єдную горнятку з цією тарілочкою.

- Вправи 3 і 4 — самостійно, з наступним обґрунтуванням вибору дії і повідомленням відповіді.
  - Вправа 6 — на домашнє завдання. На уроці учні за короткими записами складають задачі, обґрунтовують вибір дії у кожній з них.
-
-
-

Підсумок уроку.

— Обчисліть невідомий від'ємник у рівностях: $12 - \square = 5$; $26 - \square = 6$.

— Як знайти невідомий від'ємник?

Урок 34. Таблиця додавання числа 8 (с. 36)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці додавання числа 8. Закріпити навички обчислень значень виразів

Розвивальна. Розвивати уяву, вміння міркувати, аналізувати. _____

Виховна. Виховувати уважність, спостережливість. _____

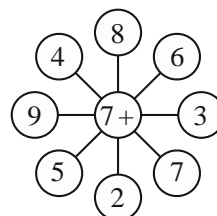
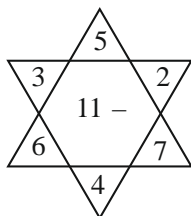
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, рисунки на дошці для гри «Мовчанка», числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Мовчанка».

Учні показують відповіді на числових блокнотах.

2. Що має більшу масу: 1 кг заліза чи 1 кг пуху?

Завдання для опитування.

— Розкажіть, яке число невідоме у рівностях і як його знайти: $8 + \square = 15$; $12 - \square = 10$; $\square - 3 = 9$.

— Як дізнатися, на скільки одне число менше від іншого?

— На скільки 1 грн більша від 50 к.?

— На скільки число 14 більше від числа 6?

— На скільки число 7 менше від числа 12?

— 3 бочки для поливання кущів спочатку взяли 5 відер води, а потім — ще 6 відер. Скільки відер води взяли з бочки?

— У собаки Альми народилося 7 песиків: 3 руді, а решта — чорні. Скільки чорних песиків народилося в Альми?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 1.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання другого і третього стовпчиків вправи 2, а решту діти виконують самостійно, з наступною перевіркою.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Учні працюють самостійно, під час перевірки пояснюють прийом обчислення для кожного випадку. Окремими учням учитель надає індивідуальну допомогу.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 3. Над першою рівністю учні працюють коментовано, над рештою — самостійно.

2. Вправа 4. Учні читають задачу. Обґрунтовують вибір дій, які треба виконати, щоб дати відповідь на кожне запитання. Самостійно записують розв'язання та відповіді.

3. Вправа 5. Учні читають і переказують умову та запитання задачі. Учитель з'ясовує, які числові дані потрібні, щоб дати відповідь на запитання задачі: чи потрібно для цього знати, скільки чашок помив Борис.

Учні складають задачу без зайвих даних і розв'язують її самостійно.

4. Вправа 6. За потреби вчитель з'ясовує, як називають числа при додаванні. (*Перший доданок, другий доданок і сума.*)

— Якщо сума на 5 більша від першого доданка, то це означає, що вона складається з першого доданка і ще з числа 5, тобто 5 — це другий доданок. Можна записати на дошці кілька рівностей з другим доданком 5: $2 + 5 = 7$; $10 + 5 = 15$; $4 + 5 = 9$ тощо. Учні щоразу обчислюють, на скільки сума більша від першого доданка. Роблять висновок, що сума більша від першого доданка на величину другого. Учитель може поширити цей висновок і на перший доданок: сума більша від другого доданка на величину першого.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 2 і 3 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — учні читають задачу, обґрунтовують вибір дії розв'язання і самостійно записують розв'язання.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. З домашніми завданнями учні ознайомлюються на уроці.

Підсумок уроку.

— Розкажіть, який прийом використовують при додаванні числа 8 до чисел 4, 6. Обґрунтуйте.

$$4 + 8 = \square\square \quad 6 + 8 = \square\square$$

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 8 при додаванні його до чисел 8 і 9.

$$\begin{array}{c} 8 + 8 = \square\square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array} \quad \begin{array}{c} 9 + 8 = \square\square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

Урок 35. Таблиця віднімання числа 8 (с. 37)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 8. Формувати вміння визначати решту під час купівлі товарів.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, увагу. _____

Виховна. Виховувати інтерес до розв'язування задач, почуття відповідальності перед командою. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Забий гол». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Забий гол».

11	14 - 6		8 + 5	7
8		15 - 6	8 + 7	14
16	9 + 7			9
13		12 - 7	14 - 7	15
5	6 + 5	6 + 6	7 + 7	12

Клас об'єднується у дві команди. Представники обох команд за чергою виходять до дошки і «забивають голи». «Забити гол» означає з'єднати вираз «на полі» з його значенням у воротах «суперника».

Завдання для опитування.

- Прокоментуйте обчислення значень виразів $3 + 8$; $8 + 8$ (вирази записані на дошці).
- У яких випадках зручно використовувати переставний закон додавання? Чому?
- Розкажіть таблицю додавання числа 8.
- Число 13 зменшіть на 6; на 4.
- Різницю чисел 40 і 20 збільшіть на 5.
- На скільки 1 м більший, ніж 1 дм?
- Скільки місяців у році?
- Які ви знаєте пори року?
- Назвіть осінні місяці; весняні місяці.
- Вправа 1.

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. Перший і другий стовпчики — біля дошки, решту — з місця.
  2. Вправа 4 (зошит з друкованою основою) — перший стовпчик коментовано, решта — самостійно, з наступним поясненням під час перевірки.
  3. Вправа 1 (зошит з друкованою основою) — друга схема. Першу відповідь знаходять і записують коментовано, решту — самостійно, з наступною перевіркою.
-
-
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4. Учні читають і розв'язують обидві задачі. Звертають увагу, що в обох задачах йдеться про ті самі будинки. Щоб скласти з них одну задачу, достатньо до умови першої задачі поставити обидва запитання, які були у простих задачах.
  2. Вправа 5. Колективна робота за першим малюнком і самостійна за двома іншими. Під час перевірки учні повідомляють відповіді задач.
-
-
-
-

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — перший стовпчик виконують коментовано, решту — самостійно, з наступним поясненням.
  - Вправа 1 (перша схема) — самостійно.
  - Вправа 3 — колективна робота над задачею. Учні читають умову і перше запитання. Виконують розв'язання і дають відповідь на це запитання. Потім читають друге запитання і з'ясовують, які потрібні числові дані, щоб дати відповідь на це запитання.
— Чи відомі ці числові дані? (Так, з першого куща Матвійко зірвав 10 помідорів, а з другого — 7.)
  - Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. На уроці учні читають задачу, обґрунтовують вибір дії.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 8 при відніманні його від числа 13; 17.

$$\begin{array}{cc} 13 - 8 = \square & 17 - 8 = \square \\ \swarrow \quad \searrow & \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square & \square \quad \square \end{array}$$

— Прокоментуйте за схемами прийом віднімання числа 8 від числа 10 з наступним додаванням одиниць зменшуваного.

$$\begin{array}{cc} 14 - 8 = \square & 16 - 8 = \square \\ \swarrow \quad \searrow & \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square & \square \quad \square \end{array}$$

Урок 36. Задачі на знаходження невідомого від'ємника (с. 38)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів із задачами на знаходження невідомого від'ємника. Закріплювати зв'язок між компонентами та результатом дії віднімання.

Розвивальна. Розвивати увагу, вміння міркувати. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, допитливість, уміння дисципліновано поводитись під час гри. _____

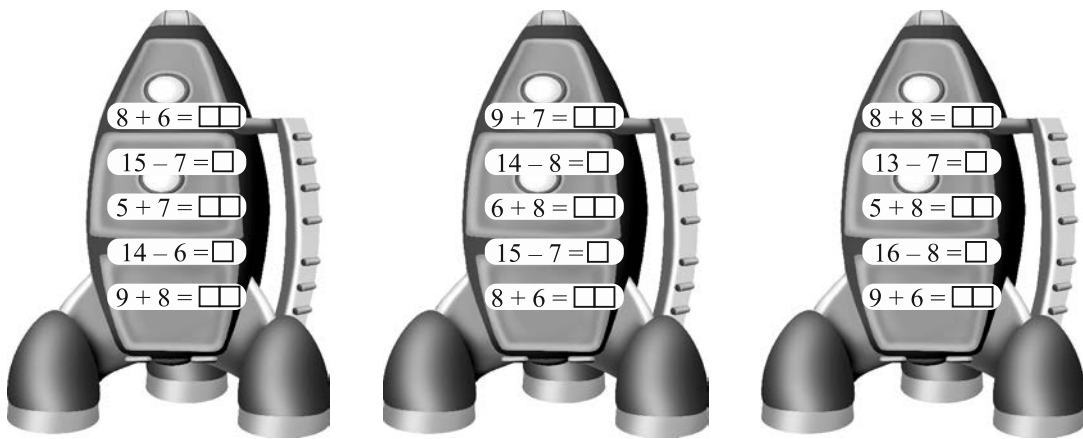
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Хто швидше запустить ракету?». _____

Перегляд уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше запустить ракету?».

З кожного ряду виходить один учень. Одночасно вони починають записувати значення виразів. Решта учнів ряду стежать за записами свого представника. Переможе той ряд, представник якого швидше запише правильні значення виразів.

2. У дворі гуляло 8 дітей. Додому пішли всі, крім трьох. Скільки дітей залишилось у дворі?

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $13 - 8$, $15 - 8$, $16 - 8$, $17 - 8$, використовуючи прийом віднімання частинами (вирази записані на дошці).

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $12 - 8$, $14 - 8$, $11 - 8$, використовуючи прийом віднімання числа 8 від числа 10, з наступним додаванням одиниць зменшуваного.

— Розкажіть таблицю віднімання числа 8.

— Яке число невідоме у рівностях $\square + 4 = 12$; $\square - 5 = 10$; $11 - \square = 2$?

— Як знайти невідомий доданок? Невідоме зменшуване? Невідомий від'ємник?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправами 2 і 3.

Закріплення нового матеріалу.

Вправа 2 (зошит з друкованою основою). Учні колективно читають задачу, доповнюють короткий запис і обґрунтовують вибір дії. (Якщо від 14 оповідань відділити ті 10 оповідань, які залишилися прочитати Маркові, то одержимо кількість оповідань, які Марко прочитав.) Самостійно записують розв'язання і відповідь.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 1. Самостійно, з наступною перевіркою.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступним поясненням.
  - Вправа 3 — учні колективно з'ясовують, яким завдовжки повинен бути другий відрізок, і самостійно креслять відрізки.
  - Вправи 4 і 5 — на домашнє завдання. На уроці учні читають задачу, з'ясовують, що у рівності має бути невідомим другий доданок.
-
-
-
-
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— У коробці було 10 олівців. Коли з коробки кілька олівців взяли, їх залишилося 6. Скільки олівців взяли з коробки?

За умовою задачі вчитель записує на дошці рівність $10 - \square = 6$. Учні пояснюють, як знайти шукане число олівців.

Урок 37. Таблиця додавання числа 9 (с. 39)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новим випадком таблиці додавання числа 9. Закріпити вміння додавати та віднімати числа в межах 20.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, мислення. _____

Виховна. Виховувати допитливість, інтерес до вивчення математики. _____

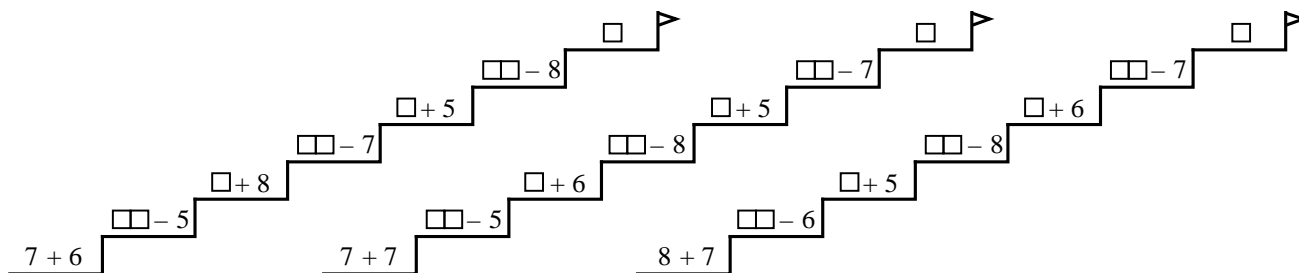
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Хто швидше досягне вершини?», прапорець. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше досягне вершини?». На дошці заготовлено «східці». Учні діляться на три команди. Представники команд за чергою заповнюють клітинки, а інші члени команди їх перевіряють. Учень, який першим правильно заповнить верхню клітинку, піднімає прапорець, а члени команди плещуть у долоні — їхня команда перемогла.

2. У трикутнику є три кути. Один кут відрізали. Скільки кутів залишилося?

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $12 - 8$; $15 - 8$; $14 - 7$; $8 + 7$; $6 + 5$ (вирази записані на дошці).

— Розкажіть таблицю віднімання числа 8.

— Що невідоме у рівностях $\square - 4 = 7$ і $12 - \square = 6$? Як знайти невідоме зменшуване? Невідомий від'ємник?

— Віра купила ручку за 7 грн. Вона дала касиру гроші й отримала 3 грн решти. Скільки гривень дала Віра касиру?

— У тролейбусі їхало 10 пасажирів. Коли на зупинці зайшло ще кілька пасажирів, то в тролейбусі їх стало 14. Скільки пасажирів зайшло на зупинці?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 1.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання першого рядка вправи 2. Другий рядок — самостійно, з наступною перевіркою.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступною перевіркою. Учні, які працюють у повільному темпі, одержують індивідуальну допомогу вчителя.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Колективна робота над вправами 3 і 4.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — учні читають задачу, повторюють її зміст за коротким записом, повідомляють, що означає кожний відрізок на схемі й обґрунтовують вибір дії розв'язання. Самостійно записують розв'язання.
  - Вправа 3 — самостійна робота з наступним обґрунтуванням вибору дій і повідомленням відповідей. Учні усно складають із задач *а)* і *б)* одну задачу з двома запитаннями.
  - Вправа 4 — на домашнє завдання.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— Поясніть, який прийом використовують при додаванні числа 9 до чисел 4; 7. Обґрунтуйте.

$$4 + 9 = \square \qquad 7 + 9 = \square$$

— Прокоментуйте за схемою, на які дві частини зручно розкласти число 9 при додаванні його до числа 9.

$$\begin{array}{c} 9 + 9 = \square\square \\ \swarrow \searrow \\ \square \quad \square \end{array}$$

Урок 38. Таблиця віднімання числа 9 (с. 40)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з новими випадками таблиці віднімання числа 9. Вправляти учнів у розв'язуванні задач на знаходження невідомого від'ємника.

Розвивальна. Розвивати пам'ять, увагу, мислення. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Ніч — день». Учитель каже: «Ніч!». Учні заплющують очі та кладуть голови на парти. Учитель повільно читає вираз, учні обчислюють його значення. Відтак учитель промовляє: «День!». Учні підводять голови, викладають на числовому блокноті значення виразу і показують його.

$$15 - 6 + 10 \quad 8 + 7 - 5 \quad 15 - 8 - 6 \quad 7 + 8 + 1 \quad 14 - 7 - 6 \quad 6 + 7 - 3$$

2. Вправа 1.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $5 + 9$; $8 + 9$; $6 + 9$; $9 + 9$ (вирази записані на дошці).

— Розкажіть таблицю додавання числа 9.

— Зменшіть число 14 на 5.

— Збільшіть число 4 на 9.

— На скільки число 7 менше, ніж 12?

— Із ящика взяли спочатку 5 кг картоплі, а потім — ще 7 кг. На скільки менше картоплі стало в ящику?

— Коли Миколка заплатив 8 грн за блокнот, у нього залишилося 6 грн. Скільки гривень було у Миколки спочатку?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 2.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. Перший і другий стовпчики — біля дошки, решта — з місця.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступною перевіркою.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4. Учні читають задачу *a*, повторюють її за коротким записом, пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі.

Бесіда.

— На які дві частини можна розділити 16 грн, які були у Надійки? (*На ті, які вона витратила на коробку крейди, і ті, що в неї залишилися.*) Якщо від 16 грн забрати ті гроші, що залишилися у неї, то про що можна дізнатися? (*Скільки гривень коштує коробка крейди.*) То якою дією розв'язується задача? (*Дією віднімання.*)

Учні самостійно записують розв'язання і відповідь задачі.

Над задачею *б* учні працюють самостійно. Під час перевірки обґрунтовують вибір дії розв'язання. Наприкінці з'ясовують, що в задачі *a* невідомий від'ємник, а в задачі *б* — зменшуване.

2. Вправа 5. Учні самостійно записують рівності. Під час перевірки повідомляють, хто скільки рівностей записав, зачитують їх.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — учні колективно виконують перетворення іменованих чисел та вибирають знак відношення.
- Вправа 3 — учні самостійно складають рівності. Під час перевірки сигналізують світлофориками.
- Вправа 4 — учні читають задачу, колективно обґрунтовують вибір дії і самостійно записують розв'язання і відповідь.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте за схемами, на які дві частини зручно розкласти число 9 при відніманні його від числа 13; 18.

$$\begin{array}{cc} 13 - 9 = \square & 18 - 9 = \square \\ \swarrow \quad \searrow & \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square & \square \quad \square \end{array}$$

— Прокоментуйте за схемами прийом віднімання числа 9 від числа 10 з наступним додаванням одиниць зменшуваного.

$$\begin{array}{cc} 12 - 9 = \square & 16 - 9 = \square \\ \swarrow \quad \searrow & \swarrow \quad \searrow \\ \square \quad \square & \square \quad \square \end{array}$$

Урок 39. Закріплення таблиць додавання і віднімання чисел 8 і 9. Календар (с. 41)

Мета. Дидактична. Закріпити знання таблиць додавання і віднімання чисел 8 і 9. Ознайомити учнів із побудовою календаря.

Розвивальна. Розвивати уяву, мислення, прийоми розумових дій: порівняння, аналіз. _____

Виховна. Виховувати кмітливість, інтерес до вивчення математики. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, числові блокноти, картки з виразами, палички, календарики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше покаже відповідь?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот зі значенням цього виразу.

$$\begin{array}{cccccc} 15 - 8 + 3 & 7 + 9 - 6 & 13 - 9 - 4 & 8 + 8 - 10 & 16 - 9 - 5 \\ 9 + 9 + 1 & 14 - 8 + 2 & 5 + 8 - 4 & 9 + 7 - 6 & \end{array}$$

2. Вправа 1.

Завдання для опитування.

— Розкажіть таблицю додавання числа 8.

— У яких випадках при додаванні з переходом через десяток зручно використовувати переставний закон додавання?

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $7 + 8$; $6 + 9$; $14 - 8$; $16 - 9$.

— Бабуся приготувала на вечерю 24 млинці. Після вечері залишилося 4 млинці. Скільки млинців з'їли?

— В Оксанки було 16 грн. Після того як вона купила ручку, у неї залишилось 10 грн. Скільки гривень коштує ручка?

— Складіть задачу за коротким записом.

Було — 13

Від'їхало — ?

Залишилося — 4

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 4.

Учитель роздає учням календарі. Учні читають вправу самостійно.

Розповідь.

— Розгляньте календар. У ньому рік розділено на місяці, тижні, дні. На календарі написано, який рік він відображає.

— Прочитаємо разом, які місяці є у році. Скільки місяців має рік? Чи однакова кількість днів у місяцях? Назвіть місяці, які мають 31 день; 30 днів. А скільки днів має лютий? Один раз у 4 роки лютий має 29 днів. Рік, у якому лютий має 29 днів, називають високосним. Дні групуються у тижні. Назви днів тижня записано скорочено. Прочитайте їх.

— Ви знаєте, що є чотири пори року. Користуючись календарем, назвіть осінні місяці; зимові; весняні; літні. Які осінні місяці мають по 30 днів? Які літні місяці мають 31 день? Користуючись календарем, скажіть, на який день тижня припадає в цьому році 1 вересня; ваш день народження.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Коментоване виконання першого рядка вправи 2. Другий рядок — самостійно, з наступним поясненням.

2. Фронтальна робота над вправою 3.

3. Робота в парах над вправою 5.

Учитель креслить на дошці фігуру .

Пара учнів, котра першою викладе з паличок потрібну фігуру, іде до дошки та доповнює фігуру на дошці:

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1–3 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — учні колективно працюють над змістом задачі, доповнюють короткий запис і схему, обґрунтовують вибір дії. Самостійно записують розв’язання і відповідь.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. Учні ознайомляться з ними. Пригадують, як знайти у рівностях невідомі компоненти.

Підсумок уроку.

— За календарем визначте, скільки днів у вересні; жовтні.

— 24 серпня в Україні святкують День незалежності. Визначте, на який день тижня припало це свято цього року.

Урок 40. Складання задач з двома запитаннями (с. 42)

Мета. Дидактична. Учити учнів із двох простих задач, об'єднаних одним сюжетом, складати одну задачу з двома запитаннями. Готувати учнів до розв'язування задач на дві дії.

Розвивальна. Розвивати мислення, уяву. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, інтерес до вивчення математики. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Хто швидше заселить будиночок?». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто швидше заселить будиночок?».

11	
2	
	5
8	
	4
6	
	3

12	
3	
	6
9	
	5
7	
	4

13	
4	
	7
5	
	6
8	
	9

З кожного ряду виходить один учень. Учні одночасно починають «заселяти» будиночки. Ряд стежить за записами свого представника. Переможе той ряд, представник якого швидше «заселить» будиночок.

2. Вправа 1.

Завдання для опитування.

— Поясніть два способи обчислення значення виразу $13 - 8$.

— Розкажіть таблицю додавання числа 9; таблицю віднімання числа 9.

— Доберіть таке число, щоб рівність була істинною: $\square + 8 = 15$; $\square - 9 = 4$.

— У кошику лежали яйця. Коли мама взяла 6 яєць, там їх залишилося 7. Скільки яєць було в кошику спочатку?

— У кошику лежало 18 яєць. Мама взяла спочатку 4 яйця, а потім — ще 4. Скільки яєць взяла мама з кошика? Скільки яєць залишилося в кошику?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Самостійна робота за вправою 2. Під час перевірки учні повідомляють, скільки рівностей написали, і зачитують їх.

2. Самостійна робота за вправою 3.

3. Вправа 4. Учні розв'язують задачі *a* та *б*. Колективно з умови задачі *a* та умови задачі *б* складають одну умову та ставлять до неї два запитання. Усно складають рівності і дають відповіді на ці запитання. Учитель звертає увагу учнів, що ці розв'язання і відповіді на запитання такі самі, як у задачах *a* і *б*.

4. Вправа 5. Учні читають умову задачі, розглядають перший вираз і пояснюють, яке запитання треба поставити до цієї умови, щоб задача розв'язувалась цим виразом. Аналогічно працюють з другим виразом.

5. Вправа 6. Учні працюють парами. Обговорюють між собою, як треба провести лінію, щоб одержати випадки *a–в*. Учитель на дошці за потреби креслить 3 чотирикутники. Учні виходять до дошки і проводять потрібні лінії.

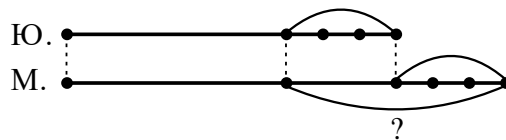

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно. I варіант — перший рядок, II варіант — другий рядок. Під час перевірки учні використовують світлофорики.
- Вправа 2 — самостійно розв'язують задачу а). Повідомляють відповідь і вписують її у клітинки задачі б). Записують самостійно розв'язання і відповідь. Учитель пропонує учням скласти усно з цих двох задач одну задачу з двома запитаннями.
- Вправа 3 — самостійно.
- Вправа 4 — учні читають і переказують умову задачі. За потреби вчитель може цю задачу проілюструвати:

- Вправа 5 — на домашнє завдання. На уроці учні розглядають короткі записи задач, з'ясовують, якими діями ці задачі розв'язуються.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $8 + 7$; $15 - 8$.

Урок 41. Складання задач за коротким записом (с. 43)

Мета. Дидактична. Закріплювати вміння учнів за коротким записом складати задачі; записувати математичні твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів. Готувати учнів до розв'язування задач на дві дії. Удосконалювати вміння користуватися календарем.

Розвивальна. Розвивати вміння міркувати, геометричну уяву учнів. _____

Виховна. Виховувати вміння коротко та лаконічно висловлюватися у ході складання задач, чітко коментувати розв'язання. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. **Математичний диктант.** Учитель читає вирази по-різному, а учні усно обчислюють і записують значення цих виразів.

- Число 15 зменшіть на 7.
- До числа 8 додати 8.
- Зменшуване 13, від'ємник 6.
- Число 9 збільшіть на 8.
- Перший доданок 5, другий — 7.
- Різниця чисел 15 і 9.
- 7 плюс 7.
- Сума чисел 4 і 9

Під час перевірки диктанту один учень читає записані числа, а решта учнів сигналізують світлофориками.

2. Вправа 2. Колективне обчислення значення «ланцюжка». Кожну наступну дію виконує інший учень.

Завдання для опитування.

— Вправа 1.

— Як називають невідомі числа у рівностях $\square - 3 = 11$; $13 - \square = 5$; $7 + \square = 12$?

— Як знайти невідоме зменшуване? Від'ємник? Доданок?

— Мама поклала у тарілку 20 слив. Діти з'їли спочатку 8 слив, а потім — ще 2. На скільки менше слив стало у тарілці? Скільки слив залишилося у тарілці?

— У двох коробках по 6 олівців. Скільки всього олівців у коробках?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

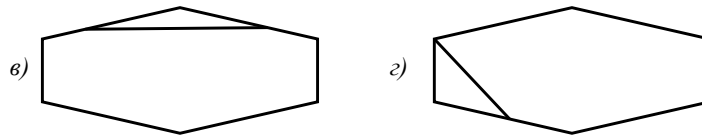
Робота з підручником.

1. Вправа 3. Учні розглядають таблицю *a*. Повідомляють, про що складатимуть задачу (наприклад, про апельсини у пакеті) і що означає кожне число в таблиці. Задачу складають усно і самостійно записують розв'язання і відповідь.

Аналогічно проводять роботу за таблицею *b*. Наприкінці називають компоненти, які були невідомим в кожній задачі.

2. Колективна робота за вправою 4. За коротким записом і малюнками учні складають задачу. Учитель звертає увагу, що в цій задачі є 3 числові дані. За першими двома можемо дізнатися, скільки всього бананів було у двох в'язках. Коли знатимемо, скільки всього було бананів і скільки мавпочка з'їла, тоді зможемо знайти, скільки бананів залишилося.

3. Вправа 5. Учитель креслить на дошці такі самі шестикутники. Учні, які знають, як провести лінію, виходять по черзі до дошки і проводять її.

4. Вправа 6. Учні за чергою коментують порівняння виразів без обчислень їх значень.

Зразок коментування. $3 + 7 < 3 + 9$. У виразі ліворуч і праворуч записані суми, перший доданок яких дорівнює 3. У виразі ліворуч до числа 3 додали 7, а праворуч — додали 9. 7 менше, ніж 9, тому значення виразу $3 + 7$ менше, ніж $3 + 9$. Отже, $3 + 7 < 3 + 9$.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Задача 1 *a* — за коротким записом учні спочатку складають і розв'язують задачу на знаходження суми. Після цього складають другу задачу: «На тарілці лежало 16 яблук і груш. За обідом сім'я спожила 8 фруктів. Скільки фруктів залишилось на тарілці?» Тут в умові використали число 16 — результат розв'язування першої задачі. Цю задачу учні теж розв'язують у зошиті. Після отримання відповіді учні об'єднують обидві задачі в одну з двома запитаннями згідно з коротким записом (число 16 у неї не входить).
- Задача 1 *b* — робота аналогічна: спочатку складають і розв'язують дві прості задачі, а потім об'єднують їх в одну з двома запитаннями.
- Вправи 2 і 3 — самостійно.
- Вправа 4 — після колективного обговорення учні записують відповідь.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Учитель повідомляє про успіхи і недоліки в роботі учнів протягом уроку.

Урок 42. Складання задач з двома запитаннями за схемою (с. 44)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів зі схемою задачі з двома запитаннями. Готувати учнів до розв'язування задач на дві дії. Удосконалити вміння користуватися календарем.

Розвивальна. Розвивати мислення, вміння міркувати, порівнювати. _____

Виховна. Виховувати дисциплінованість, витримку під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи для гри «Хто швидше запише відповідь?», кольорова крейда, указка. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Вправа 1 (усно).

2. Гра «Хто швидше запише відповідь?». На дошці записані вирази. Двоє учнів стоять спиною до дошки. Учитель указкою показує вираз. Учні, які сидять за партами, обчислюють і озвучують значення виразу. За командою вчителя учні, які стоять біля дошки, повертаються і шукають вираз із таким значенням. Записує значення виразу учень, який першим знайшов потрібний вираз. Перемагає той, який запише більше відповідей. Учні біля дошки мають крейду різних кольорів.

$14 - 7 =$

$16 - 9 =$

$7 + 9 =$

$9 + 9 =$

$8 + 8 =$

$6 + 7 =$

$17 - 8 =$

$16 - 7 =$

Завдання для опитування.

— Сума двох чисел дорівнює 14. Одне з них дорівнює 6. Знайдіть друге число.

— У яких випадках додавання одноцифрових чисел зручно використовувати переставний закон додавання?

— Чому дорівнює другий доданок, якщо перший дорівнює 8, а сума — 13?

— На скільки дециметрів 1 дм менший від 1 м?

— На скільки сантиметрів 1 дм менший від 1 м?

— На скільки сантиметрів 1 м більший від 1 см?

— Прокоментуйте обчислення значень виразів $5 + 7$; $14 - 9$.

— Складіть задачі за короткими записами:

Стояло — ?

Стояло — 8

Від'їхало — 4

Від'їхало — ?

Залишилося — 7

Залишилося — 5

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 2. Учні самостійно розв'язують задачі *a* і *б*. Колективно складають одну задачу з двома запитаннями.

2. Колективна робота за вправою 3.

Учні розглядають схему, читають запитання.

Бесіда.

— Що означає на схемі відрізок, позначений числом 8? (*Кількість горобчиків у годівниці.*) Що означає відрізок, позначений числом 3? (*На стільки менше було у годівниці синичок.*) Що означає на схемі нижній відрізок? (*Стільки було у годівниці синичок.*) Чи можемо ми дізнатися, скільки синичок було у годівниці? (*Можемо.*) Якою дією? (*Дією віднімання.*)

На схемі є ще один знак запитання і фігурна дужка. Про що ще треба дізнатися? (*Скільки було у годівниці горобчиків і синичок разом.*) Якою дією про це дізнаємося? (*Дією додавання.*)

Після цієї бесіди учні ще раз повторюють за схемою зміст задачі та колективно записують її розв'язання.

3. Самостійна робота за вправою 4.

4. Колективна робота за вправою 5.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 4. Спочатку учні за схемою складають одну задачу з двома запитаннями: «Для ремонту будинку сім'я придбала 8 кг синьої фарби і 5 кг білої. Витратили 9 кг. Скільки кілограмів фарби придбали? Скільки кілограмів фарби залишилося?» Щоб дати відповідь на запитання *а)*, учні виділяють з умови відповідну частину, складають просту задачу на знаходження суми та записують розв'язання і відповідь. Щоб дати відповідь на запитання *б)*, вони формулюють другу просту задачу на знаходження решти, в умову якої входить число 13 кг.
- Задача 2 — самостійно.
- Вправа 1 — за фіксований учителем час учні записують стільки рівностей, скільки встигнуть.
- Вправи 3 і 5 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Учитель відмічає учнів, які добре попрацювали на уроці.

Урок 43. Розв'язування задач (с. 45)

Мета. Дидактична. Вправляти учнів у розв'язуванні задач. Закріплювати вміння вибирати відповідну рівність до задач на знаходження невідомого компонента.

Розвивальна. Розвивати уяву, комбінаторне мислення. _____

Виховна. Виховувати самостійність, уважність, уміння вислуховувати думку товариша під час роботи в парах. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, м'яч. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра з м'ячем. Учитель озвучує завдання або запитання і кидає учням м'яч. Учень, який спіймав м'яч, відповідає і кидає м'яч учителю.

— На які розрядні доданки можна розкласти число 23? Число 32? Число 40?

— Назвіть три розрядні числа 2-го розряду; два розрядні числа першого розряду.

— Назвіть найменше число четвертого десятка.

— Число 14 — це 5 і ....

— Число 14 — це 8 і ....

— Число 17 — це 9 і ....

— Як називають числа при відніманні?

— Сума чисел 6 і 7 дорівнює...

Завдання для опитування.

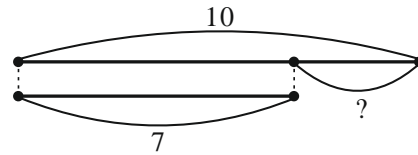
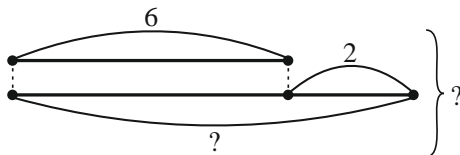
— Розкажіть, яке число невідоме у рівностях і як його знайти.

$$\square - 6 = 10 \quad 12 - \square = 3 \quad \square + 4 = 10$$

— Коли Дмитрик помив 5 чашок, йому залишилося помити ще 6 чашок. Скільки всього чашок треба було помити Дмитрику?

— У відрі було 12 л меду. Коли з нього взяли кілька літрів, там залишилося 7 л меду. Скільки літрів меду взяли?

— За схемами складіть задачі про помідори, які зірвали із двох кущів.

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 1 — самостійна робота з наступною перевіркою зі світлофориками.

2. Колективна робота за вправою 2.

Учні пояснюють, що першу лінію треба доповнити одним або кількома відрізками; у другій — поставити на кінцях точки; у третій — поставити точку на одному з кінців.

3. Вправа 3. Учні колективно визначають, яка рівність відповідає змісту задачі. Пригадують, як знайти невідомий від'ємник, і усно розв'язують задачу.

Тоді вчитель пропонує перевірити, чи можна прийти до цього розв'язання, якщо не розглядати рівності, а уявляти ситуацію з велосипедистами. Учні пояснюють, що 12 велосипедистів можна розділити на 2 групи: тих, що перетнули фінішну пряму, і тих, що залишилися на трасі. Якщо із 12 велосипедистів відокремити тих, які залишилися на трасі, то залишаться ті, які вже перетнули фінішну пряму. Отже, задача розв'язується дією віднімання. Учитель підсумовує, що прийшли до того самого розв'язання.

4. Самостійна робота за вправою 4. Під час перевірки учні обґрунтовують вибір дії.

5. Вправа 5. Перший стовпчик коментовано, другий — самостійно.

6. Вправа 6. Учні працюють парами. Розмірковують, якого кольору міг взяти Ігор 2 олівці. Учитель з'ясовує, скільки могло бути різних варіантів.

7. Колективна робота за вправою 7. Учні дізнаються, скільки років Улянці цього року. ($5 + 3 = 8$.) Тоді визначають, скільки йому буде через 4 роки.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1 і 2 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Задача 3 — коментовано.
- Задача 4 — учні розглядають короткий запис задачі. Пояснюють, що означає на ньому кожний знак запитання, самостійно розв'язують задачу.
- Вправа 5 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

Учитель повідомляє про успіхи та недоліки роботи на уроці.

Урок 44. Розв'язування задач із зайвими даними (с. 46)

Мета. Дидактична. Готувати учнів до розв'язування задач на дві дії. Учити вибирати з даних чисел потрібні для розв'язування задачі. Закріплювати вміння визначати довжину ламаної.

Розвивальна. Розвивати увагу, спостережливість, мислення. _____

Виховна. Виховувати допитливість, витримку, дисциплінованість під час гри. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, картки для гри «Естафета». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Естафета». Кожний ряд отримує картку з виразами (кількість виразів дорівнює кількості учнів у ряду). Кожен учень обчислює значення одного виразу і передає картку наступному. Гра починається з останньої партії. Учень, який сидить за першою партою й обчислив значення останнього виразу, передає картку вчителю. Перемагає той ряд, який швидше і правильно обчислить значення усіх виразів.

I ряд		II ряд		III ряд	
$4 + 9 - 3 =$	$14 - 7 - 5 =$	$5 + 8 - 10 =$	$13 - 9 - 4 =$	$3 + 9 - 2 =$	$15 - 7 + 3 =$
$17 - 8 - 4 =$	$6 + 9 + 1 =$	$16 - 9 - 2 =$	$7 + 8 - 6 =$	$15 - 8 - 7 =$	$6 + 8 - 10 =$
$5 + 8 - 10 =$	$13 - 9 - 4 =$	$3 + 9 - 2 =$	$15 - 7 + 3 =$	$4 + 9 - 3 =$	$14 - 7 - 5 =$
$16 - 9 - 2 =$	$7 + 8 - 6 =$	$15 - 8 - 7 =$	$6 + 8 - 10 =$	$17 - 8 - 4 =$	$6 + 9 + 1 =$
$3 + 9 - 2 =$	$15 - 7 + 3 =$	$4 + 9 - 3 =$	$14 - 7 - 5 =$	$5 + 8 - 10 =$	$13 - 9 - 4 =$
$15 - 8 - 7 =$	$6 + 8 - 10 =$	$17 - 8 - 4 =$	$6 + 9 + 1 =$	$16 - 9 - 2 =$	$7 + 8 - 6 =$

2. Вправа 6. Кожну наступну дію за чергою виконує інший учень.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $8 + 5$; $16 - 7$; $3 + 9$.

— Оленка гостювала в бабусі тиждень і 5 днів. Скільки днів гостювала Оленка в бабусі?

— Тато з'їв 12 вареників, а син — на 6 вареників менше. Скільки вареників з'їв син?

— На скільки більше 100 грн, ніж 70 грн?

— Довжина першого відрізка 14 см, а другого — на 8 см менша. Яка довжина другого відрізка?

— На гілці висіло 13 яблук. Коли кілька яблук упало, на гілці залишилося 9 яблук. Скільки яблук упало з гілки?

II. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 2. Учні читають задачу a і визначають, які два числа з умови потрібно використати, щоб дати відповідь на запитання задачі. Після цього з'ясовують, що числове дане «9 айстр» є зайвим, і ще раз формулюють задачу без другого речення. Розв'язання записують самостійно. Робота над задачею b аналогічна.

2. Вправа 1. Перший стовпчик — коментовано, решту — самостійно. Під час перевірки учні використовують світлофорики.

3. Вправа 3. Учні читають і переказують задачу. Колективно з'ясовують, що для відповіді на друге запитання треба використати числове дане, яке отримають у результаті відповіді на перше запитання. Самостійно складають рівності і дають відповіді на обидва запитання.

4. Самостійна робота за вправою 4.

5. Вправа 5. Учні колективно обчислюють довжину кожної стежки, вказують найкоротшу стежку та найдовшу.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — коментовано. Учні повідомляють, який компонент у стовпчику таблиці невідомий і як його знайти, обчислюють це число і вписують його у клітинку таблиці.
- Вправа 2 — учні самостійно записують розв'язання і відповідь задач a та b і колективно складають з цих задач одну задачу з двома запитаннями.
- Вправа 3 — коментовано обчислюють значення виразів, записують ці значення у порядку їх збільшення і читають слово «Дружба».
- Вправа 4 — на домашнє завдання. На уроці учні читають задачу, з'ясовують, які числові дані потрібні, щоб дати відповідь на запитання задачі, а яке дане — зайве.

Підсумок уроку.

— Обґрунтуйте, яке числове дане зайве у задачі.

Тато купив 5 кг картоплі, 2 кг яблук і 1 кг слив. Скільки кілограмів фруктів купив тато?

Урок 45. Периметр многокутника (с. 47)

Мета. *Дидактична.* Ознайомити учнів з поняттям «периметр многокутника» та його обчисленням.

Розвивальна. Розвивати вміння міркувати, абстрагуватися від конкретного змісту завдання. ___

Виховна. Виховувати спостережливість, допитливість. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, структурні записи на дошці для гри «Хто складе більше виразів?». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Хто складе більше виразів?». За структурними записами на дошці учні усно складають вирази й обчислюють їхні значення, а вчитель записує рівності на дошці. З'ясовують, що за цими структурними записами можна скласти 12 виразів.

Зразок. $14 - 7 + 6 = 13$

$$14 - 7 + 9 = 16$$

$$\begin{array}{|c|} \hline 14 \\ \hline 12 \\ \hline 15 \\ \hline \end{array} - \begin{array}{|c|} \hline 7 \\ \hline 8 \\ \hline \end{array} + \begin{array}{|c|} \hline 6 \\ \hline 9 \\ \hline \end{array}$$

2. Вправа 1.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $18 - 9$; $5 + 7$; $14 - 7$.

— Сумою яких розрядних доданків можна замінити число 29? Число 51? Число 15?

— Сума двох чисел дорівнює 14. Одне з них дорівнює 8. Знайдіть інше число.

— Чому дорівнює зменшуване, якщо від'ємник дорівнює 6, а різниця — 4?

— Складіть і розв'яжіть задачі за короткими записами:

1) I — □

II — ?, на □ більше

2) I — □

II — □

На ? менше

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу за вправою 2.

Учні обчислюють і повідомляють довжину замкненої ламаної, яка утворює чотирикутник. Один учень виконує це обчислення на дошці: $5 \text{ см} + 3 \text{ см} + 3 \text{ см} + 7 \text{ см} = 18 \text{ см}$. Учитель звертає увагу учнів,

що додавати усі доданки поспіль вони не можуть, бо випадку $11 + 7$ ще не вчили. Тому треба додавати попарно два перші доданки і два останні, а потім — знайдені результати. Після цього вчитель формулює означення периметра, учні читають це означення у підручнику, повторюють його кілька разів.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 3. Учні вимірюють і повідомляють довжину кожної сторони чотирикутника. Один учень біля дошки записує обчислення периметра: $6 \text{ см} + 2 \text{ см} + 5 \text{ см} + 1 \text{ см} = 14 \text{ см}$.

2. Вправа 3 (зошит з друкованою основою). Учні самостійно вимірюють довжини сторін трикутника та чотирикутника й обчислюють їх периметри. Під час перевірки кілька учнів повідомляють результати.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Самостійна робота над вправою 5. Учитель може реалізувати диференційований підхід в організації роботи над вправою. Наприклад, запропонувати учням, які працюють у швидкому темпі, вписати вказані у вправі вирази (для цього усно треба обчислити значення кожного виразу), а решта учнів виконує обчислення значень виразів за варіантами: I варіант — перший рядок, II варіант — другий рядок. Після закінчення роботи — перевірка з використанням світлофориків.

2. Колективна робота над вправою 4.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 1 і 2 — самостійно, з наступною перевіркою зі світлофориками.
- Вправа 4 — колективна робота над задачею.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. Учні ознайомлюються із завданнями на уроці. З'ясовують, що задача подібна до задачі 4 з підручника, пригадують, як знайти невідомі компоненти у рівностях.

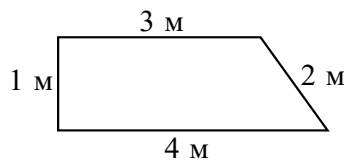

Підсумок уроку.

— Чому дорівнює периметр чотирикутника?

Урок 46. Задачі на дві дії (с. 48)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів зі складеними задачами на знаходження суми та решти. Формувати вміння складати план розв'язування задач на дві дії.

Розвивальна. Розвивати мислення, уяву. _____

Виховна. Виховувати інтерес до роботи над задачами, почуття відповідальності перед командою. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, записи на дошці для гри «Забий гол». _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Забий гол». Клас об'єднується у дві команди. Представники обох команд за чергою виходять до дошки і «забивають голи». «Забити гол» означає з'єднати вираз «на полі» з його значенням у воротах «суперника».

11	$6 + 8 - 4$	$16 - 8 - 5$	$8 + 6$	4
12		$14 - 9$	$17 - 10 + 6$	14
3			$16 - 8 - 8$	5
7	$15 - 8$	$5 + 7$	$5 + 9 - 10$	0
10		$16 - 10 + 5$		13

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою).

Завдання для опитування.

— Що називають периметром многокутника?

— Обчисліть периметр трикутника, дві сторони якого дорівнюють по 3 см, а одна — 4 см.

— Істинні чи хибні висловлювання? Учні сигналізують світлофориками.

- Сума чисел 6 і 6 дорівнює 12.
- Якщо від числа 20 відняти 0, то одержимо 2.
- Коти мають 4 лапи.
- Різниця чисел 14 і 6 дорівнює 9.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $8 + 5$; $15 - 6$.

— Розкажіть, що невідоме у рівностях: $12 - \square = 6$; $\square - 3 = 8$; $\square + 4 = 13$.

— Як знайти невідомий від'ємник? Як знайти невідоме зменшуване? Невідомий доданок? Знайдіть невідомі числа.

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 1.

Учні читають задачу, переказують її зміст, повторюють його за коротким записом, пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі. Після цього дають відповіді на дані запитання і складають план розв'язування задачі. Читають цей план у підручнику та розв'язання згідно цього плану. Пояснюють, про що дізналися кожною дією. Дають повну відповідь на запитання задачі.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 2. Учні читають і переказують задачу. Учитель за їх словами записує задачу коротко:

Було — 5 ц. і 5 ц.

З'їли — 6 ц.

Залишилося — ?

За коротким записом учні повторюють зміст задачі.

Бесіда.

— Що потрібно знати, щоб дати відповідь на запитання задачі? (*Скільки всього цукерок було в цукерниці та скільки цукерок з'їли.*)

— Що з цього відомо, а що — невідомо? (*Відомо, скільки цукерок з'їли, а невідомо — скільки всього було цукерок.*)

Далі учні дають відповіді на запитання, наведені у підручнику, записують розв'язання і коротку відповідь. Усно пояснюють, про що дізналися кожною дією, і дають повну відповідь на запитання задачі.

2. Вправа 2 (зошит з друкованою основою). Учні самостійно працюють над вправою і повідомляють відповідь. Якщо потрібно, вчитель робить розбір задачі від числових даних до запитання.

— Якщо відомо, що в мішку було 11 кг борошна, а на пиріжки використали 3 кг, то про що за цими даними можна дізнатися? А якщо буде відомо ..., і т. д.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 3. Над першим і другим стовпчиком учні працюють колективно, над третім — самостійно.

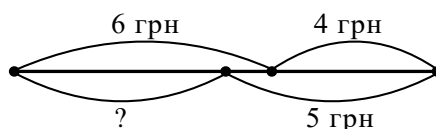

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправи 3 і 4 — самостійно, з наступною перевіркою.
  - Вправа 5 — на домашнє завдання.
-
-
-

Підсумок уроку.

Скласти за схемою задачу на дві дії.

ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ В МЕЖАХ 100

Урок 47. Випадки додавання і віднімання виду $36 + 3$, $36 - 3$ (с. 49)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з прийомом обчислення значень виразів виду $36 + 3$, $36 - 3$.
Формувати вміння розв'язувати складені задачі.

Розвивальна. Розвивати увагу, логічне мислення, вміння абстрагуватися. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, допитливість. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для гри «Найкращий обчислювач». _____

Перегляд уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Мовчанка» за вправою 1.

2. Гра «Найкращий обчислювач».

На дошці записані 3 стовпчики виразів:

11 – 3	12 – 4	11 – 2
15 – 7	15 – 6	14 – 7
14 – 6	13 – 7	13 – 6
17 – 8	16 – 8	15 – 8
9 + 6	9 + 5	9 + 4
8 + 8	6 + 7	9 + 8

Із кожного ряду виходить по одному учневі. Вони починають обчислювати вирази одночасно. Учні кожного ряду стежать за своїм представником і в разі помилки дають застережливий сигнал: «Думай!». Після закінчення роботи підсумовуємо гру.

Завдання для опитування.

— Що називають периметром многокутника?

— Чому дорівнює периметр трикутника, всі сторони якого мають довжину 5 см?

— На суму яких розрядних доданків можна розкласти число 18? Число 43?

— Обчисліть зручним способом: $4 + 30 + 2$; $6 + 50 + 40$.

— За коротким записом складіть і розв'яжіть задачу.

Було — 6 грн і 5 грн

Витратили — 7 грн

Залишилося — ?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 2.

Бесіда.

— Додамо до числа 36 число 3. Число 36 на малюнку зображене зеленими намистинками, а число 3 — оранжевими. Зелених намистинок є 3 десятки і 6 окремих намистинок. Нам зручно 3 оранжеві

намистинки приєднати до 6 зелених. Подивіться, як це показано на малюнку і скажіть, скільки стало намистинок разом.

Розгляньте записи під малюнком і поясніть, як виконували це додавання. У числі 36 є 3 десятки і 6 одиниць. Спочатку до 6 одиниць додали 3 одиниці і одержали 9 одиниць. Після цього до трьох десятків додали 9 одиниць і одержали результат — число 39. Розгляньте малюнок праворуч і поясніть, як зручно відняти від числа 36 число 3.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. (Перший і третій вирази — біля дошки, решту — з місця.)
2. Вправа 4. Учні пояснюють, що тут можна використати переставний закон додавання, і самостійно обчислюють суму.
3. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Перший вираз коментовано, решту — самостійно.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Колективна робота за вправою 5. Учні читають задачу, розказують, що у ній відомо і про що треба дізнатися. Учитель за їх словами виконує на дошці короткий запис задачі:

Плавало — 8 хл. і 7 д.

Вийшло — 5 діт.

Залишилося — ?

Опираючись на короткий запис, учні повторюють зміст задачі. Після цього під керівництвом учителя роблять розбір задачі. У підручнику записані доцільні запитання, які сприятимуть цьому аналізу. План розв'язування задачі повторює кілька учнів. Після цього учні записують розв'язання. Кілька учнів повідомляє, про що дізналися кожною дією, дають повну відповідь на запитання задачі. Далі учні розглядають схему задачі, пояснюють, що означає на ній кожний відрізок.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — у клітинки на першій схемі учні вписують числа коментовано, на інших схемах — самостійно.
- Вправа 3 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 4 — колективна робота.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $42 + 6$; $78 - 5$; $3 + 54$.

Урок 48. Випадки додавання і віднімання виду $36 + 20$, $36 - 20$ (с. 50)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з прийомом обчислення значень виразів виду $36 + 20$, $36 - 20$. Формувати вміння розв'язувати складені задачі, що включають різницеве відношення.

Розвивальна. Розвивати увагу, вміння міркувати, пам'ять. _____

Виховна. Виховувати вміння самостійно працювати, акуратність під час вимірювання лінійкою довжин відрізків. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, картки з виразами, числові блокноти. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше покаже відповідь?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот зі значенням цього виразу.

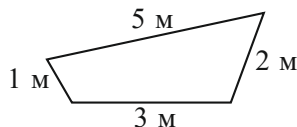
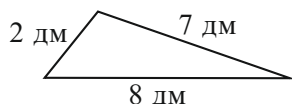
$$18 - 9 + 2 \quad 8 + 4 - 5 \quad 16 - 8 + 5 \quad 7 + 7 - 6 \quad 17 - 9 - 5$$

$$6 + 7 - 4 \quad 15 - 6 + 7 \quad 13 - 8 + 6 \quad 6 + 9 - 5$$

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $23 + 5$; $46 - 2$; $4 + 53$.

— Чому дорівнює периметр трикутника? Чотирикутника?

— Число 13 збільшіть на 5.

— Число 37 зменшіть на 4.

— Сума двох чисел дорівнює 26. Одне з них дорівнює 6. Знайдіть інше число.

— Скільком дециметрам дорівнює 3 м 7 дм?

— Скільком сантиметрам дорівнює 5 дм?

— Коли у кошик доклали 7 помідорів, у ньому їх стало 15. Скільки помідорів було у кошику спочатку?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 1.

Бесіда за малюнком ліворуч подібна до бесіди на попередньому уроці.

Бесіда за малюнком праворуч.

— Яке число зображене синіми намистинками? (36.) Яке число потрібно від нього відняти? (Число 20.) Як це показано на малюнку? (Закреслено 2 десятки намистинок.) Скільки намистинок залишилося? (16.) За записами під малюнком поясніть, як від числа 36 відняли 20. Чому в другій рівності потрібно додавати? (Бо після того як відняли десятки, треба 6 одиниць додати до десятка, бо на малюнку залишились 1 десяток і 6 окремих намистинок.)

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 2.
  2. Вправа 3. Перші два стовпчики коментовано, решта — самостійно.
  3. Самостійна робота з наступним поясненням за вправою 2 (зошит з друкованою основою).
  4. Вправа 4. Учні читають і переказують задачу, обґрунтовують вибір дії й самостійно записують розв'язання.
-
-
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 5. Учні читають задачу, повторюють її зміст за коротким записом, колективно дають відповіді на запитання, записані під коротким записом, складають план розв'язування задачі. Після кількарядового повторення плану записують розв'язання задачі з поясненням.

- 1) $12 - 5 = 7$ (кг) — маса другого кавуна.
- 2) $12 + 7 = 19$ (кг) — маса двох кавунів разом.

Відповідь: 19 кілограмів.

Усно учні дають повну відповідь на запитання задачі.

2. Вправа 6. Учні вимірюють і повідомляють довжини сторін трикутника. Самостійно записують розв'язання.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно.
  - Вправа 3 — учні колективно складають план розв'язування задачі, самостійно записують розв'язання.
  - Вправа 4 — учні самостійно з'єднують стрілочками писанки, вирази на яких мають однакове значення. Учитель ходить поміж партами і стежить за їхньою роботою. Повідомляють, що на трьох перших писанках однакове значення виразів.
  - Вправа 5 — на домашнє завдання. На уроці учні розглядають короткий запис і схему задачі, складають задачу та план її розв'язування.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $93 - 30$; $55 + 40$; $60 + 18$.

Урок 49. Випадки додавання і віднімання виду $36 + 23$, $36 - 23$ (с. 51)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з прийомом обчислення значень виразів виду $36 + 23$, $36 - 23$.
Формувати вміння розв'язувати складені задачі.

Розвивальна. Розвивати увагу, пам'ять. _____

Виховна. Виховувати вміння чітко та лаконічно висловлюватися. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. *Математичний диктант.* Учитель читає вирази, учні записують їх та їхні значення.

- Зменшене 48, від'ємник 5. Обчисліть різницю.
- Число 23 збільшіть на 4.
- Від числа 57 відніміть 3.
- Перший доданок 36, другий 50. Обчисліть суму.
- Число 86 зменшіть на 30.
- До числа 24 додайте 0.

Під час перевірки один учень читає рівності, а решта учнів сигналізують світлофориками.

2. Вправа 1. Учні за чергою називають значення виразів, а решта учнів сигналізують світлофориками.

Завдання для опитування.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $47 + 30$; $47 + 3$; $56 - 40$; $56 - 4$ (вирази записані на дошці).

— На суму яких розрядних доданків можна розкласти число 47? Число 53? Число 88?

— Що називають периметром трикутника?

— Обчисліть периметр трикутника зі сторонами завдовжки 8 см, 5 см і 6 см.

— На полиці лежало 27 книжок. Узяли 5 книжок. Скільки книжок залишилося на полиці?

— Коли з тролейбуса вийшло 6 пасажирів, у тролейбусі їх залишилося 23. Скільки пасажирів було у тролейбусі спочатку?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3. Робота подібна до опрацювання аналогічних завдань на попередніх уроках.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 4. Обчислення значень двох виразів — біля дошки, а решти — з місця.

2. Вправа 1 (зошит з друкованою основою). Учні з коментуванням заповнюють порожні клітинки.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 2. За таблицями учні складають вирази й обчислюють їх значення.

2. Вправа 5. Учні читають задачу. Розказують, що в ній відомо і про що треба дізнатися. Учитель за їх словами виконує на дошці короткий запис задачі:

$$\left. \begin{array}{l} \text{Ч. — } 3 \\ \text{Б. — ? , на } 5 \text{ більше} \end{array} \right\} ?$$

Учні читають план і до кожного запитання складають відповідну рівність.

3. Колективна робота за вправою 6.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — самостійно, з наступною перевіркою.
- Вправа 3 — учні читають задачу, колективно складають план розв'язування, самостійно записують розв'язання і відповідь.
- Вправа 4 — учні пояснюють, якої довжини має бути відрізок, після чого виконують креслення.
- Вправа 5 — на домашнє завдання. На уроці учні усно складають план розв'язування задачі.

Підсумок уроку.

— Прокоментуйте обчислення значень виразів: $14 + 45$; $79 - 43$.

Урок 50. Буквені вирази (с. 52)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з поняттям «буквені вирази». Вчити їх читати, записувати та знаходити значення буквених виразів при вказаних значеннях букви.

Розвивальна. Розвивати логічне мислення та прийоми розумових дій: узагальнення, конкретизацію. _____

Виховна. Виховувати акуратність під час виконання записів у зошитах, уміння самостійно працювати. _____

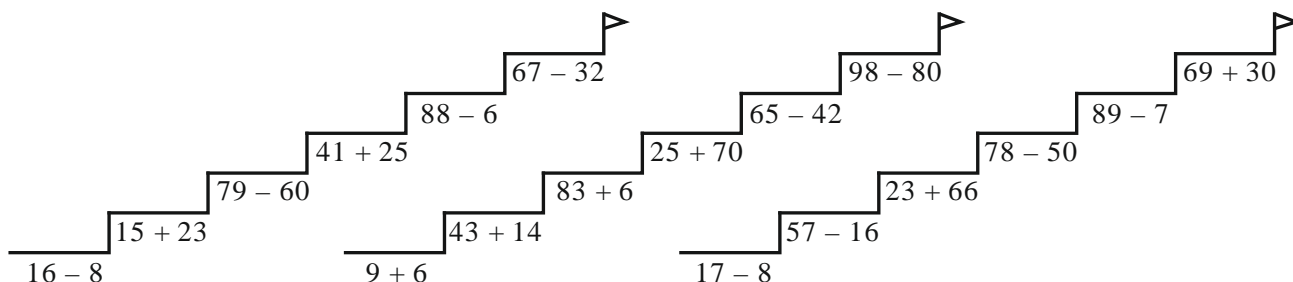
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Змагання». З кожного ряду виходить по одному учневі, які обчислюють значення виразів, а ряди стежать за своїми представниками. Якщо відповідь неправильна, учні плещуть в долоні. Переможе той учень, який найшвидше і правильно обчислить усі вирази. Відповіді записують над «сходишками».

2. Шашки дешевші, ніж шахи, але дорожчі, ніж доміно. Яка з цих ігор найдорожча?

Завдання для опитування.

Вправа 1 (усно).

Вправа 2 (усно).

— Розкажіть, що невідоме у рівностях: $\square - 6 = 12$; $59 - \square = 20$; $4 + \square = 37$.

— Як знайти невідоме зменшуване? Невідомий від'ємник? Невідомий доданок? Знайдіть невідомі числа.

— Істинні чи хибні рівності?

$13 + 15 = 28$

$36 - 12 = 34$

$62 + 3 = 92$

$87 - 23 = 54$

$64 + 21 = 85$

$79 - 30 = 39$

— Довжина першого відрізка дорівнює 36 см, а другого — 11 см. На скільки сантиметрів перший відрізок довший від другого?

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 4. Учитель звертає увагу на культуру запису.
  2. Вправа 2 (зошит з друкованою основою). Самостійно, з наступною перевіркою.
-
-
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

1. Вправа 5. Учні читають і переказують задачу, колективно складають план розв'язування і записують розв'язання.

2. Вправа 6. Учні аналізують короткий запис, з'ясовують, що в задачі йдеться про рибки у двох акваріумах. За коротким записом складають задачу, повідомляють план її розв'язування і самостійно записують розв'язання. Після цього читають додаткове завдання до вправи і самостійно записують розв'язання наступної задачі.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно. Під час перевірки один учень зачитує рівності, які він склав, а решта учнів сигналізують світлофориками.
  - Вправа 3 — колективно.
  - Вправа 4 — на домашнє завдання.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— Обчисліть значення виразу $a - 3$, якщо $a = 10$; $a = 11$.

Урок 51. Кут. Прямий кут (с. 53)

Мета. Дидактична. Формувати уявлення про кут та прямий кут. Закріплювати уміння знаходити значення буквених виразів.

Розвивальна. Розвивати просторову уяву, пізнавальну активність учнів. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, зосередженість, витримку, акуратність під час виконання практичних завдань. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорика, м'яч, аркуші паперу різного кольору та форми. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра з м'ячем. Учитель формулює завдання або запитання і кидає учням м'яч. Учень, який спіймав м'яч, відповідає і кидає м'яч учителю.

- На які розрядні доданки можна розкласти число 72? Число 27? Число 30? Число 5?
- Чому дорівнює периметр многокутника?
- 38 мінус 5 дорівнює ....
- 56 мінус 30 дорівнює ....
- 17 плюс 20 дорівнює ....
- 32 плюс 7 дорівнює ....

Далі учитель називає вирази з таблиць додавання і віднімання з переходом через десяток.

Завдання для опитування.

— Обчисліть значення виразу $12 - a$, якщо $a = 4$; $a = 6$; $a = 8$.

— Вправа 1.

— Прочитайте вирази, які є буквеними: $8 - 4$, $a - 3$, $15 - 7$, $9 + a$ (вирази записані на дошці).

— Знайдіть таке значення букви a , щоб значення виразу $13 - a$ дорівнювало 8.

— За коротким записом складіть задачу про мандаринки на тарілках:

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 11 \\ \text{II} - ?, \text{ на } 7 \text{ менше} \end{array} \right\} ?$$

II. Вивчення нового матеріалу.

Пояснення нового матеріалу.

1. За вправою 2 учитель ознайомлює учнів з поняттям «кут». Діти повинні зрозуміти, що кут — це не тільки два промені, які виходять з однієї точки, але й усі точки між променями. Для цього вчитель креслить на дошці кут і віялоподібним рухом указки показує площину кута.

2. За вправою 3 учні ознайомлюються з поняттям «прямий кут». Учитель роздає дітям аркуші паперу різного розміру та форми. На прохання вчителя учні двічі складають папір, як на малюнку вправу 3, утворивши прямий кут. Учитель запитує, чи однакової величини кути отримали сусіди по парті. Учні можуть сказати, що різної, орієнтуючись на величину паперу. Учитель пропонує сусідам по парті прикласти один кут до іншого так, щоб вершина і сторони збіглися. Діти переконуються, що всі кути рівні. Учитель повідомляє, що кут, утворений таким перегинанням, має назву *прямий*. Учні розгортають папір, налічують 4 прямих кути і знову згортають папір в один кут. Далі вчитель повідомляє, що

користуватися паперовою моделлю прямого кута незручно, для цього існує спеціальний інструмент — косинець. Учні беруть в руки косинець і паперовою моделлю знаходять на ньому прямий кут. Для цього вчитель креслить на дошці кут і пояснює, як за допомогою моделі прямого кута визначити величину даного кута. Наголошує, що для цього треба сумістити точки, з яких виходять промені кута і моделі прямого кута й один промінь кута та моделі прямого кута. Якщо інша пара променів теж суміститься, то кути однакові. Якщо ж не суміститься, то даний кут менший або більший від прямого. Учитель запитує, що можна сказати про два інші кути косинця. (*Вони не прямі, менші від прямого кута.*)

Закріплення нового матеріалу.

1. Фронтальна робота за вправою 4.
  2. Вправа 4 (зошит з друкованою основою). Бажано, щоб учитель такі кути накреслив на дошці й учні по черзі визначили їх величину біля дошки. Решта учнів визначають величини цих кутів у себе в зошитах.
  3. Вправа 5 (зошит з друкованою основою) — самостійно.
-
-
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Вправа 5. Учні читають і переказують зміст задачі. Колективно проводять розбір задачі (пошук способу розв'язування), складають план розв'язування і самостійно записують розв'язання і відповідь задачі.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступною перевіркою.
  - Вправа 2 — першу рівність коментовано, решту — самостійно.
  - Вправа 3 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
  - Вправа 6 — на домашнє завдання.
-
-
-
-

Підсумок уроку.

— Визначте номер прямого кута.

Урок 52. Прямокутник. Два способи розв'язування задачі (с. 54)

Мета. Дидактична. Формувати уявлення про прямокутник як чотирикутник, у якого всі кути прямі. Ознайомити учнів з розв'язуванням задач двома способами.

Розвивальна. Розвивати спостережливість, увагу. _____

Виховна. Виховувати акуратність під час виконання практичних завдань, зосередженість. _____

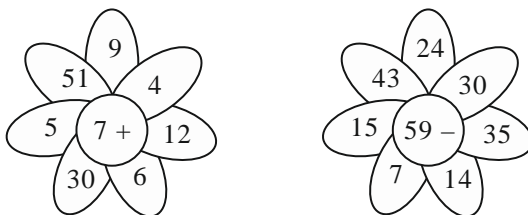
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для усних обчислень, числові блокноти, указка. _____

Перегляд уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

1. Гра «Мовчанка».

Учитель показує указкою на число на пелюстці, а учні виконують вказану дію і викладають відповідне число на числових блокнотах.

2. (Усно). Заповніть таблиці.

a	$8 + a$	$13 - a$
3		
5		
7		
8		

a	$a - 7$	$a - 5$
11		
12		
13		
14		

Учні за чергою виходять до дошки і вписують у таблицю відповідні числа.

Завдання для опитування.

- На суму яких розрядних доданків можна розкласти число 38? Число 91?
- Прокоментуйте обчислення значень виразів: $59 - 23$; $62 + 17$; $41 + 56$; $87 - 54$.
- Обчисліть периметр трикутника зі сторонами 9 дм, 7 дм і 3 дм.
- У Соломійки було 32 намистинки. Після того як вона прикрасила намистинками плаття ляльки, у неї їх залишилося 20. Скількома намистинками Соломійка прикрасила плаття ляльки?

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Ознайомлення із прямокутником.

Пояснення нового матеріалу.

Ознайомлення з поняттям прямокутника провести за вправою 1. Користуючись косинцем (чи моделлю прямого кута, виготовленою з паперу), учні знаходять у зображених чотирикутниках прямі кути. Читають правило у рамці, дають відповідь на додаткові запитання та завдання до вправи.

Закріплення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3 (зошит з друкованою основою).

2. Ознайомлення із розв'язуванням задач двома способами.

Пояснення нового матеріалу.

— У математиці є багато задач, які можна розв'язувати різними способами. Але при цьому треба пам'ятати: незалежно від способу розв'язування, у відповіді має вийти те саме число.

Вправа 2. Учні читають та переказують задачу. Учитель за їх словами записує задачу коротко:

Розцвіло — 12 тр.

Зрізав — 4 ч. тр. і 3 б. тр.

Залишилося — ?

За коротким записом учні повторюють зміст задачі.

I спосіб розв'язування

— Якщо відомо, що в квітнику розцвіло 12 троянд і Дмитрик зрізав 4 червоні троянди, то про що можемо дізнатися? (Скільки троянд залишилося в квітнику після того, як Дмитрик зрізав 4 червоні троянди.) Як ми про це дізнаємося? (Від 12 троянд заберемо 4 троянди.) Якщо ми знатимемо, скільки троянд залишилося в квітнику, і знаємо, що Дмитрик зрізав ще 3 білі троянди, то про що тоді зможемо дізнатися? (Скільки троянд залишилося в квітнику.) Як ми про це дізнаємося? (Від троянд, які залишилися, віднімемо ще 3 троянди.) Прочитайте у підручнику план розв'язування задачі першим способом. Запишіть у зошити розв'язання і відповідь задачі.

Один учень записує розв'язання на дошці. Після цього вчитель проводить пошук способу розв'язування задачі другим способом.

II спосіб розв'язування

— Якщо відомо, що Дмитрик зрізав у квітнику 4 червоні та 3 білі троянди, то про що можемо дізнатися? (Скільки всього троянд зрізав Дмитрик.) Як ми про це дізнаємося? (До 4 червоних троянд додамо 3 білі.) Якщо знаємо, що всього у квітнику розцвіло 12 троянд, і знатимемо, скільки троянд зрізав Дмитрик, то про що тоді зможемо дізнатися? (Скільки троянд залишилося в квітнику.) Як про це дізнаємося? (Від 12 троянд віднімемо ті троянди, які зрізав Дмитрик.) Прочитайте у підручнику план розв'язування задачі другим способом.

Далі проводиться аналогічна робота як у першому способі. Після запису розв'язання задачі другим способом учитель підсумовує, що обидві відповіді однакові.

Закріплення нового матеріалу.

1. Вправа 3. Учні колективно розглядають короткий запис задачі та її схему. Відтак складають задачу про круасани, пояснюють, що означає кожний відрізок на схемі задачі. Зі схеми видно, що 5 круасанів і 3 круасани можна відняти від 10 круасанів або по черзі, або в сумі. Це і визначає два способи розв'язування цієї задачі. Робота над кожним способом аналогічна до роботи у попередній задачі.

2. Вправа 4 (зошит з друкованою основою) — самостійно, з наступним поясненням, про що дізналися кожною дією.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4. Перший стовпчик коментовано, решта — самостійно.

2. Вправа 5. Учні працюють самостійно.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, під час перевірки один учень зачитує значення виразів, інші — сигналізують світлофориками.
- Вправа 2 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправа 5 — на домашнє завдання. На уроці учні усно складають план розв'язування задачі.

Підсумок уроку.

— Яку фігуру називають прямокутником?

Урок 53. Довжина і ширина прямокутника (с. 55)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з поняттями «довжина прямокутника», «ширина прямокутника», з прийомом послідовного додавання двоцифрових чисел і з буквами латинського алфавіту.
Розвивальна. Розвивати вміння порівнювати, узагальнювати. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, акуратність, ретельність під час виконання практичних завдань. _____

Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, числові блокноти, картки з виразами, косинець. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Хто швидше покаже відповідь?». Учитель піднімає картку з виразом, а учні — числовий блокнот зі значенням цього виразу.

$56 - 4$

$17 - 9$

$8 + 5$

$94 - 61$

$28 + 30$

$65 - 32$

$14 + 43$

$23 + 32$

Завдання для опитування.

— Яку фігуру називають прямокутником?

— Вправа 1.

— Обчисліть значення виразу $26 - a$, якщо $a = 4$.

— В одному ящику було 10 лимонів, а в другому — 24. Продали 12 лимонів. Скільки всього лимонів залишилося?

• Як розв'язати задачу другим способом?

— У клоуна було 5 червоних кульок, а жовтих — на 2 більше. Скільки всього кульок було у клоуна?

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Довжина і ширина прямокутника.

Пояснення нового матеріалу.

Учитель креслить на дошці прямокутник, показує його довжину і ширину. Учні вимірюють довжину і ширину прямокутника із вправи 2, повідомляють їх, усно дають відповідь на запитання вправи.

Закріплення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 3 (зошит з друкованою основою).

2. Ознайомлення з прийомом послідовного додавання двоцифрових чисел.

Пояснення нового матеріалу.

Колективна робота за вправою 3. Учні спочатку розглядають записи ліворуч, повідомляють, що тут додали спочатку десятки, потім одиниці, а тоді до суми десятків додали суму одиниць. Після цього розглядають записи праворуч і повідомляють, що в цьому випадку до першого доданка додали

спочатку десятки другого доданка, а тоді до одержаного результату додали одиниці другого доданка. Відповідь одержали таку саму, як і при додаванні ліворуч. Учитель підсумовує, що додавати двоцифрові числа можна двома способами: порозрядно і послідовно.

Закріплення нового матеріалу.

Коментоване виконання вправи 4. Учні знаходять значення виразів другим способом.

---

3. Ознайомлення з латинським алфавітом.

Пояснення нового матеріалу.

— У багатьох народів мова і письмо, а значить — і алфавіт відрізняються від українського. У більшості країн Європи люди користуються латинським алфавітом. Ми теж ним користуємося, зокрема в математиці. Тому маємо знати, як читають букви латинського алфавіту.

Учні розглядають форзац підручника, ознайомлюються із записом і звучанням букв латинського алфавіту.

Закріплення нового матеріалу.

Проводиться за вправою 6.

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

Колективна робота за вправою 5.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 1 — самостійно, з наступним поясненням.
- Вправа 2 — учні самостійно записують розв’язання обома способами. Під час перевірки пояснюють, про що дізналися у кожній дії. Переконаються, що обома способами отримаємо однакову відповідь задачі.
- Вправа 4 — виконують учні, які працюють у швидкому темпі.
- Вправи 5 і 6 — на домашнє завдання. На уроці учні обґрунтовують вибір дії.

Підсумок уроку.

— Як називають довшу сторону прямокутника? Коротшу?

— Прокоментуйте за схемою, як можна послідовно додати друге число до першого.

$$\begin{array}{c} 34 + 15 = \square\square \\ \swarrow \quad \searrow \\ \square\square \quad \square \end{array}$$

$$34 + \square\square = \square\square$$

$$\square\square + \square = \square\square$$

Урок 54. Квадрат (с. 56)

Мета. Дидактична. Ознайомити учнів з поняттям «квадрат» як з частковим випадком прямокутника, з прийомом послідовного віднімання двоцифрових чисел.

Розвивальна. Розвивати увагу учнів, мислення. _____

Виховна. Виховувати спостережливість, уміння вислуховувати думку товариша під час роботи в парах, витримку під час колективної роботи, чіткий виклад думки при складанні задач. _____

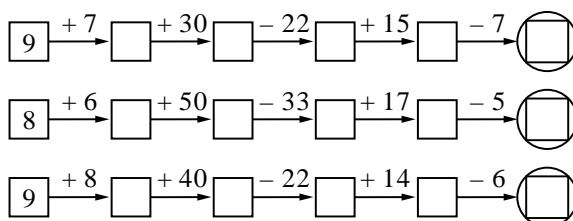
Засоби навчання. Підручник, зошит з друкованою основою, світлофорики, записи на дошці для усних обчислень. _____

Перебіг уроку

I. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Усні обчислення.

Гра «Котра команда швидше впише у «ланцюжок» кінцевий результат?».

Клас об'єднується у 3 команди. Кожна команда обчислює свій «ланцюжок». Учень, який першим знайде кінцевий результат, йде до дошки і вписує його в останню клітинку ланцюжка.

Завдання для опитування.

— Обчисліть значення виразів: $96 - 73$; $52 + 17$; $84 - 50$; $31 + 16$ (вирази записані на дошці).

— Обчисліть значення виразу $36 + a$, якщо $a = 40$; $a = 12$.

— Назвіть номери прямокутників.

— На ставку плавало 9 білих лебедів і 6 чорних. 5 лебедів вийшли на берег. Скільки лебедів залишилося на воді?

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Квадрат.

Пояснення нового матеріалу.

Колективна робота за вправою 1.

Закріплення нового матеріалу.

Вправа 4 (зошит з друкованою основою) — самостійно. Під час перевірки вчитель з'ясовує, скільки фігур розмалювали зеленим кольором.

2. Ознайомлення з прийомом послідовного віднімання двоцифрових чисел.

Пояснення нового матеріалу.

Коментована робота за вправою 2.

Учні спочатку розглядають записи ліворуч, повідомляють, що тут відняли спочатку десятки, потім одиниці, а тоді до різниці десятків додали різницю одиниць. Праворуч віднімали спочатку десятки від'ємника, а потім від одержаного результату відняли одиниці від'ємника. Відповідь одержали таку саму, як і у випадку ліворуч. Учитель підсумовує, що віднімати двоцифрові числа можна двома способами: порозрядно і послідовно.

Закріплення нового матеріалу.

1. Коментоване виконання вправи 3. Значення двох виразів учні обчислюють біля дошки.
  2. Самостійна робота за вправою 1 (зошит з друкованою основою).
-
-

III. Розвиток математичних знань і вмінь.

Робота з підручником.

1. Вправа 4. Учні читають і переказують задачу.

Під диктовку учнів учитель записує задачу коротко на дошці.

Було — 74 м

Відрізали — 30 м і 40 м

Залишилося — ?

За коротким записом учні ще раз повторюють зміст задачі, колективно складають план її розв'язування спочатку одним способом, потім — іншим, далі самостійно записують розв'язання задачі. Один учень записує розв'язання на дошці. Під час перевірки пояснюють, про що дізналися кожною дією.

2. Вправа 5. Учні колективно складають за таблицею зміст кожної задачі й обґрунтовують, якою дією вона розв'язується. Розв'язання записують самостійно. Повідомляють, який компонент дії віднімання невідомий у кожній із задач.

3. Вправа 6. Учні працюють парами. Виписують усі трикутники. Їх має бути чотири.

Робота в зошиті з друкованою основою.

- Вправа 2 — самостійно, з наступним поясненням.
  - Вправа 3 — учні читають зміст задачі, повідомляють плани розв'язування. Самостійно записують розв'язання двома способами. Під час перевірки повідомляють, про що дізналися кожною дією.
  - Вправа 5 — самостійно. Під час перевірки зачитують хибні висловлювання і перетворюють їх у істинні
  - Вправа 6 — на домашнє завдання.
-
-

Підсумок уроку.

— Які фігури називають квадратами?

— Чи всі квадрати є прямокутниками? Обґрунтуйте.

Видавництво «Підручники і посібники»
пропонує літературу для **1** класу
за програмами НУШ до чинних підручників

Підпишіться на розсилку
та отримуйте **БЕЗКОШТОВНО** щотижня
матеріали нових тематичних тижнів!

www.nus.pp-books.com.ua/praktichni-materiali

Замовляйте книги на сайті:
www.pp-books.com.ua

КНИГА ПОШТОЮ

46011, Тернопіль 11, а/с 376
097-50-35-376, 096-94-80-927
E-mail: pp.bookpost@gmail.com

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6А. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21 Збут: pp.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua